

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Pastorační a bohoslužebná činnost církví v rámci romské
komunity**

**Pastoral Care and Worship of Churches with the Focus on
Roma People**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

ThDr. Dalibor Jiří Vik, Ph.D.

Autor:

Dana Koucká

Praha 2021

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Ph.D. Daliborovi Vikovi za cenné připomínky při zpracování této práce. Dále všem respondentům za ochotu a vřelost při poskytnutí rozhovorů. V neposlední řadě i rodině, která mi byla po celý čas oporou.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci *Pastorační a bohoslužebná činnost církvi v rámci romské komunity* vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Podpis

Anotace

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na pastorační a bohoslužebné aktivity církvi v romské komunitě.

Na začátku hovořím o romské historii, dále o pastoraci a sociální práci a nakonec rozebírám duchovní činnosti v rámci romské komunity, organizované jak českou, tak i romskou populací. V části praktické se pak zaměřuji na rozhovory s duchovními, jež se v této komunitě pohybují.

Mezi romskou menšinou se již sama delší dobu pohybují při různých kulturních a náboženských událostech. Je pro mě důležité, že se mohu ve své práci podělit i osobní zkušenosti.

Cíle práce jsou v rámci rozhovorů s duchovními následující:

- 1) Zjistit, jaké prospěšné aktivity pořádá církev pro romskou komunitu
- 2) Zjistit, jak funguje spolupráce s Romy na církevních aktivitách
- 3) Objasnit specifika romské spirituality

Klíčová slova

Pastorační práce, ČCE, ČCSH, Romové, charita, bohoslužba

Annotation

In my thesis I am going to focus on the topic of Pastoral Care and Worship of Churches with the Focus on Roma people. In the beginning I talk about Romani history, then about pastoral care and social work, and in the end I analyse the spiritual activity within the Romani community, organized by the Czech and also Romani population. In the practical part, I focus on conversations with clergy who move in this community.

There is already a longer period of movement among the Roma minority and at various cultural and religious events. It is important for me that I can share also personal experiences in my work.

The targets of the work in the interviews with clergy's are following:

- 1) Find out what beneficial activities the Church organizes for the Roma community
- 2) Find out how cooperation with Romani people in church activities works
- 3) To clarify the specifics of Romani spirituality

Keywords

Pastoral Care, Evangelical Church of Czech Brethren, Czechoslovak Hussite Church, Roma People, Charity, Worship

Seznam zkratk

ACHO - Arcidiecézní charita Olomouc

ČCE – Českobratrská církev evangelická

CČSH – Církev československá husitská

ERC – Ekumenická rada církví

MDR – Mezinárodní den Romů

1 Obsah

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Původ Romů a jejich pojmenování.....	9
2 Doba vyhánění a pronásledování	11
2.1 Období genocidy (Porajmos).....	12
3 Nový památník v Letech u Písku	13
4 Romové a víra	14
5 Pastorec a sociální práce	16
6 Specifické aspekty pastorec Romů.....	17
6.1 Křest u Romů.....	18
6.2 Romští pastorační pracovníci	19
7 Duchovní mezi Romy	20
7.1 Ondřej Kováč.....	20
7.2 Vojtěch Vágai	20
7.3 František Lízna	21
7.4 Jiří Rous.....	22
7.5 Mikuláš Vymětal	23
8 Církevní aktivita v romské komunitě.....	24
8.1 Ekumenická rada církví	24
8.2 Naše cesta	25
8.3 Charitativní aktivity v rámci Mezinárodního dne Romů.....	26
8.4 Jednota bratrská	26
8.5 Nevo Dživipen fajta.....	27
8.6 Romská oratoř.....	27
9 Náboženské události mezi Romy.....	28
9.1 Romsko-české bohoslužby v Žižkosteletě.....	28

9.2	Stánek míru.....	29
9.3	Setkání s Komisí pro práci s Romy	29
9.4	Celostátní romská pout'.....	30
II. PRAKTICKÁ ČÁST		31
10	Komunitní centrum na Žižkově.....	31
10.1	Typ výzkumu a rozhovorů	31
10.2	Respondenti pro výzkum	32
10.3	Otázky pro výzkum.....	33
10.4	První rozhovor	33
10.5	Druhý rozhovor	37
10.6	Třetí rozhovor	41
10.7	Cíle výzkumu	45
Závěr.....		48
Seznam použité literatury		50
Elektronické zdroje.....		50

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila *Pastorační a bohoslužebná činnost v rámci romské komunity*. Hlavním podnětem pro výběr tohoto tématu byla má aktivní účast na romsko-českých bohoslužbách v komunitním centru na Žižkově. Tyto bohoslužby se konaly buď samostatně, nebo v rámci různých festivalů. Měla jsem také tu čest se osobně seznámit s některými faráři, kteří tyto bohoslužby sloužili. Bohoslužby byly vedeny vždy na nějaké konkrétní téma, o kterém jsme společně vedli dialog. Líbilo se mi proto zapojení účastníků do samotné bohoslužby během jejího konání, zpívali jsme i české a romské písně. Účastnila jsem se také i jiných náboženských událostí, jejichž součástí byla romská taneční či hudební vystoupení. Tyto akce byly pořádány Českobratrskou církví evangelickou. Ve své práci se do větší míry zabývám tématem romského holocaustu, a to zejména proto, že se mnozí duchovní zúčastňují pietních aktů na památku obětí tohoto období.

V teoretické části nejprve hovořím obecně o pastorači a jejím významu pro sociální práci, dále zmiňuji původ a historii Romů, dále hovořím o duchovních aktivitách církví, které s Romy pracují, poté o sborech a centrech v rámci romské komunity, a nakonec zmiňuji i jiné náboženské události, jichž jsou Romové součástí.

V praktické části se zaměřuji na rozhovory se třemi duchovními, kteří se v romské komunitě pohybují. Seznámila jsem se s nimi již dříve v rámci romsko-českých bohoslužeb, proto mě napadlo pro rozhovory oslovit. Chtěla jsem hlavně zjistit, v čem jejich duchovní činnost spočívá a jak se romská komunita v tomto ohledu zapojuje. Na to navazují i specifika spirituality romské komunity. Hovořili jsme totiž i o tom, jak bohoslužby prožívají a vnímají.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Původ Romů a jejich pojmenování

Otázce původu Romů se věnoval zejména výzkum srovnávací filologie. V nizozemském Leidenu, roku 1763, se tímto zabýval maďarský student teologie, István Valyi. Došel k poznatku podobnosti jazyka jeho indických kolegů ze Srí Lanky a Romy z Gyóru. Po tomto zjištění se etnogenezí Romů věnovali ještě v 18. století němečtí lingvisté J. C. Ch. Rüdiger, H. M. G. Grellmann a W. Mardsen z Anglie.¹

Někteří vědci zastávají teorii, že předkové dnešních Romů pocházejí z původní vyspělé civilizace Indie mohendžodáro-harappská kultury (3. tis. př. n. l.). Tito obyvatelé byli kolem poloviny 2. tis. př. n. l. podmaněni kočovnými indoevropskými kmeny (Árijci), které tuto vyspělou kulturu převzali za svoji. K udržení své moci zavedli nový sociální systém, v němž zaujali přední místo. Tato nová společenská situace postupně vedla k současnému kastovnímu systému. Mezi podmaněné obyvatelstvo patřili mj. i Domové. Ti měli pravděpodobně původně svou etnickou i politickou samostatnost (pozůstatky dómských tvrzí, dómský král Heruka, či město Domraon), ale posléze zaujali místo nízké kasty, což trvá doposud. Romové mají z etnického hlediska nejbliže právě k těmto obyvatelům. Současné dómské kasty mají společensky, kulturně i profesně mnoho společného s romskou tradicí (např. řemesla jako kovářství, košíkářství). Ačkoli jsou Domové mnohdy negramotní, jejich další typickou profesí je uchovávat a ústně prezentovat rodovou genealogii dalším kastám (v podobě veršů či skrze zpěvy). Ústní lidovou slovesnost mají rozvinutou podobně jako Romové. Pro kastu jsou typické rodové profese, které často vedly k nadbytku výrobku a tudíž k řemeslnému kočovnictví (v Indii stále aktuální). Pohyb těchto skupin na západ mohl být dán touto nutností kočování, opakujícím se hladomorem, či sociální situací nejnižší vrstvy.²

¹ Nečas, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 3. doplněné vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. ISBN: 80-7067-559-4.

² Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů*, 1. vydání. Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-615-x. (Dále jen: Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů*)

Datování odchodu Romů z pravlasti je také nejasné, nejspíše k němu došlo mezi 3. - 9. (10.) stoletím n. l. Díky srovnávací lingvistiky lze určit, kudy Romové prošli a jak zhruba dlouho na územích pobývali. Žili na území Persie, Arménie (Lomové) a Byzantské říše, tudíž romské dialekty často obsahují slova přejatá z jazyků, kterými se v těchto zemích hovořilo. V Persii se o Romech, jakožto o indických muzikantech (Luriové), zmiňuje proslulý básník Firdaúsi (epos Šáh náme v 11. století).³

V Byzantské říši se vyskytla první zmínka o Romech přibližně roku 1068, spojovaných s heretickou sektou Atsinganoi, věnující se věštění a černé magii. Romové od nich patrně některé tyto praktiky převzali, tudíž byli s touto sektou zaměňováni. Tento termín zakotvil v latině (Acinganus, Cinganus, Cingenus) a posléze i v národních jazycích. Tím se stal nejrozšířenějším pro pojmenování Romů (rumunsky Tsigan, maďarsky Czigányok, rusky a polsky Cygan, atd.). Další pojmenování Romů je spojováno s jejich výskytem v Malém Egyptě na Peloponésském poloostrově (v okolí města Méthoné) a se záměnou jejich původu z Egypta (anglicky Egyptians – v současnosti Gypsies, španělsky Egipcianos – v současnosti Gitanos, apod.). Ve Francii byli přicházející Romové z Čech nazýváni Bohémiens, v 19. století se toto označení stalo populární v uměleckých kruzích. Vlašika Roma (valašští či olašští Romové) se označují Romové přicházející do Evropy po zrušení nevolnictví z Moldávie (1855) a Rumunska (1856). Romové sami pro sebe užívali etnonym, která v jejich mateřštině mnohdy znamenala výraz člověk či muž.⁴

³ Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů*

⁴ Nečas, C. *Romové v České republice včera a dnes*. 3. doplněné vydání. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. ISBN 80-7067-559-4.

2 Doba vyhánění a pronásledování

15. století představuje pro Romy počátek jejich vyhánění a pronásledování. Postupem času se tak dělo téměř v celé Evropě. Změny postojů církevních i světských feudálů byly patrně zapříčiněny vyloučením Romů z církve pařížským arcibiskupem. Neřídili se totiž křesťanskými zásadami. Po roce 1492, kdy byli Arabové vyhnáni ze Španělska, postihlo to samé Židy i Romové. V letech 1496-1498 dochází k postupnému rozhodnutí sněmu Svaté říše římské národa německého ve věci, aby docházelo k vyhánění a pronásledování Romů. Jejich přítomnost by měla být oznámena pod výstrahou pokuty. Každý, kdo byl přistižen, se setkal s výhrůzkami smrti. Posléze se prohlašovalo, že zabití „cikána“ nepatří mezi vraždy a nebude trestáno.⁵

„Represe proti romským kočovníkům a tulákům ve druhé polovině 17. století a v první třetině 18. století patří vedle sociálních důsledků válečných útrap, tzv. druhého znevolnění a čarodějnických procesů k nejtemnějším stránkám v dějinách pozdního středověku. Jestliže Romové tento těžký úsek své minulosti přežili, pak to bylo jednak proto, že našli úkryty v lesích a útočiště v pohraničních oblastech (kde se mohli snadno přesouvat z jednoho místa na druhé a vyhýbat se tak pronásledování), jednak z toho důvodu, že nacházeli tichou podporu u poddaných, kteří jim poskytovali jídlo a přístřeší, využívali jejich řemeslných dovedností a léčitelských znalostí nebo je přijímali na krátkodobou sezónní výpomoc.“⁶

⁵ Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 20.

⁶ Nečas, C. *Historické reflexe*. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Černobílý život*. Gallery, 2000. ISBN: 80-86010-37-6. s. 37.

2.1 Období genocidy (Porajmos)

Ve druhé polovině třicátých let se do Československa uchýlovali Romové z nacistického Německa, po „anšlusu“ také z Rakouska a po Mnichovské dohodě i ze Sudet. Protektorát Čechy a Morava po svém vzniku, dne 15. 3. 1939 vyhlásil nařízení, aby se kočující osoby trvale usadily. Do kárných pracovních táborů byli posláni ti muži, kteří neuposlechli. Dne 9. 3. 1942 bylo pak vydáno nařízení o preventivním potírání zločinnosti, vztahující se na osoby s „asociálním chováním“, kam patřili „cikáni“ a osoby žijící po „cikánsku.“ Byl proveden soupis všech romských obyvatel, usedlých i ze smíšených manželství. Jejich občanské legitimace byly zaměněny za cikánské. Menší část Romů, představující problémovější skupinu, se s celými rodinami umístovala do tzv. cikánských táborů v Letech a Hodoníně, kde původně stály tábory kárné a později sběrné. Nelidské podmínky, podvýživa, těžká práce, kterou vykonávaly i děti, měly za následek mnoho obětí. Na jaře a v létě 1943 došlo k transportům této skupiny Romů do speciálního rodinného tzv. cikánského tábora v Auschwitz-Birkenau (Osvětim-Březinka).⁷

„Poslední dějství se připravovalo kde dni 16. 5. 1944, kdy byl tábor ve večerních hodinách uzavřen a příslušníci zvláštního likvidačního komanda vyzvali všechny jeho vězně k okamžitému nástupu. Nic takového se však nestalo. Uvnitř baráků panovalo napjaté ticho a nikdo odtud nevyšel. Hromadné odepření poslušnosti esesmany zmátlo natolik, že daný rozkaz nakonec nesplnili. Konečná likvidace musela být proto odložena a provedena až o deset týdnů později.“⁸

⁷ Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů*

⁸ Nečas, C. *Historické reflexe. In Černobílý život*. Gallery, 2000. ISBN: 80-86010-37-6. s. 44

3 Nový památník v Letech u Písku

„Stromy jsou hlavním motivem vítězného návrhu krajinářsko-architektonické soutěže na nový památník holocaustu Romů a Sintů v Letech u Písku. Jedná se o společný projekt ateliérů Terra Florida a Světlík. Památník vznikne na místě někdejšího koncentračního tábora pro Romy, kde stojí bývalý vepřín. Stromy mají symbolizovat růst a porozumění. Památník bude vyprávět příběhy vězňů a nabídne i prostor pro společnou diskuzi.“⁹

Významnou událostí bylo vytvoření putovní výstavy „Lety – příběh zapomenuté genocidy“, kterou představil Čeněk Růžička a jeho kolegové roku 2015. Stala se unikátní díky svému vlivu na legislativce a veřejnost, čímž vzbudila dialog o vypořádání traumatu romského holocaustu. K situaci odstranění vepřína mají kromě pana Růžičky a mnoha jiných aktivistů zásluhu mj. bývalý ministr kultury Daniel Hermann a bývalý ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier.¹⁰

K uctění obětí holocaustu se roku 2016 připojila i Českobratrská církev evangelická. Spolupracovala přitom s Židovskou obcí v Praze, Institutem Tereziánské iniciativy a Žižkovským sborem CČSH. ČCE v rámci uctění památky vyvěsila také romskou vlajku. Romská komunita tento krok církve vítá. Romský aktivista Jozef Miker se též zapojil s dalšími Romy do aktivit, jež pořádala ČCE v rámci tohoto výročí. Romské vlajky byly vyvěšeny na Židovské radnici, na Ústředí ČCE a na Žižkově sboru CČSH Program byl zakončen kulturně-duchovním setkáním v Žižkově sboru CČSH, jehož součástí bylo vyprávění pamětníků či jejich potomků a romská taneční či hudební vystoupení.¹¹

⁹ KORCOVÁ, Lucie. Místo, kde byl koncentrační tábor v Letech, obklopí zeď. Nový památník bude vyprávět příběhy vězňů. [online]. České Budějovice: mujRozhlas, [cit. 2021-12-22]. Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/misto-kde-byl-koncentracni-tabor-v-letech-obklopi-zed-novy-pamatnik-bude-8222913>

¹⁰ Čeněk Růžička obdržel cenu Alice Garrigue Masarykové za lidská práva [online]. Velvyslanectví USA v České republice [cit. 2021-12-22]. Dostupné z: <https://cz.usembassy.gov/cs/cenek-ruzicka-obdrzel-cenu-alice-garrigue-masarykove-za-lidska-prava>

¹¹ *Evangelíci si připomínají romský holocaust* [online]. Českobratrská církev evangelická [cit. 2021-12-22]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/aktuality/evangelici-si-pripominaji-romsky-holocaust/>

4 Romové a víra

Na náboženské pojetí Romů mají možná do dnešní doby alespoň okrajově vliv prvky kultur, se kterými přišli do styku během svých cest; zcela není možné vyloučit ani spojení s kulturními a náboženskými zvyky. Romové se usazovali v zemích, kde deklarovali víře, která zde vládla. Přizpůsobovali si ji na základě svých představ a potřeb. Nedogmatické přejímání mnohých složek v kultuře a náboženství, eklektizmus, může být v souladu se znakem tolerance a otevřenosti mnohých východních náboženství (např. hinduismus). Zpravidla totiž nezastávaly nepřátelský postoj ke katechismu, jenž byl zakořeněn v jiných částech světa.¹²

„Romové se vedle zjevné ledabylosti v dodržování křesťanských zásad ještě navíc vůbec nerozpakovali zabývat něčím tak zapovězeným, jako byla tzv. černá magie. V pravém slova smyslu však o tzv. černou magii ani vždy jít nemuselo, jako spíše o praktiky dosud málo známé, a proto apriori považované za nebezpečné. Romové využívali zcela jistě i tzv. bílou – prospěšnou magii např. při léčení nemocných lidí, zvěře a dobytka. Podobně tomu bylo i s některými druhy zábavy v Evropě nezvyklými (tanec s hady, medvědy, krocení zvěře). V Byzantské říši přitom byla přísnými církevními hodnostáři zapovězena zábava vůbec (tanec, zpěv). Církevní představitelé se v obrovské říši obávali o svoji svrchovanou moc, proto jakékoliv projevy neposlušnosti pro ně znamenaly potenciální nebezpečí a zahrnovali je pod termín kacířství. V podobném duchu na ně působili i Athingané, a tak představitelé církve opakovaně varovali domácí obyvatele, aby se vystříhali kontaktu s nimi: „Napomínej ženy, aby se stranily těch, kteří věští z ovsy, tuláků a různých dalších kouzelnictví, amuletů a těch, kdo vodí medvědy nebo hady, ale nejvíce aby neuváděly do domů křesťanů athingany, jakožto ty, kdo učí věcem d'ábelským.“ (Patriarcha Athanasios I. poč. 14. stol.) Připomeňme, že to nebyla jen ortodoxní církev v Byzantské říši, ale dlouho poté i církev katolická, která měla podobnou tendenci považovat za satanské vše, co neznala nebo co bylo v rozporu s jejím výkladem světa, a co by tedy v důsledku mohlo oslabovat její vliv na věřící (viz životní osudy filozofa Giordana Bruna, astrofyzika Galilea Galileiho i dalších).“¹³

¹² Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů*

¹³ Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů.*, s. 16

Romové ve své kultuře neužívali donedávna literární formy, nemají tedy žádné své svaté texty, ani svou vlastní církev, představující jakýsi řád a konvence. Náboženství Romů je ale i tak specifické a má svou určitou hodnotu, jako ostatní. Dějiny Romů jsou ve vztahu s dějinami většinové společnosti, neboť spolu obě skupiny žijí po staletí a stejný fakt nastává i v oblasti náboženské.¹⁴

Dle většinového názoru se Romové nejvíce hlásí k té církvi, která v dané společnosti převažuje. Bůh nese v Romštině označení „o Del“, „o Devel“ nebo „o Dil“. V sanskrtu se pro Boha užívá označení „déva“.¹⁵

„V St. Maries de la Meer ve Francii se neputuje za svatým Floriánem nebo Mikulášem, patronem dětí, ale vynáší se svatá Sára, první romská svatá Romka s černým obličejem, která údajně sloužila u tet Ježíše Krista. Do pravoslavného kláštera Bačkov v Bulharsku zase putují Romové, pravoslavní i ortodoxní proto, aby nejenom uctili a vyprosili si náklonnost svatých, ale aby také na dvoře kláštera zapálili u letitého stromu svíčku a naklonili si tak ducha přírody.“¹⁶

¹⁴ RAICHOVÁ, Irena. Romové a náboženství. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Romové - O Roma: tradice a současnost - Angoder the akának*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum/Svan; Muzeum romské kultury, 1999.

¹⁵ Davidová, E. *Cesty Romů / Romano drom 1940-1990*, Univerzita Palackého v Olomouci za podpory Muzea romské kultury v Brně, 1995. ISBN 80-7067-533-8.

¹⁶ RAICHOVÁ, Irena. Romové a náboženství. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Romové - O Roma: tradice a současnost - Angoder the akának*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum/Svan; Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-X. s. 66.

5 Pastorace a sociální práce

„Pojmem pastorace se obecně označuje soubor činností, v nichž církev navenek i dovnitř realizuje svoje poslání. Etymologicky vzniklo slovo pastorace odvozením od lat. „pastor“ (pastýř). Postava pastýře měla v kolébce naší civilizace – v Předním Orientu – archetypální význam, protože obživa jak kočovného, tak usedlého obyvatelstva, závisela na chovu dobytka. Pokud se v dějinách (do 18. stol.) setkáváme s pojmem pastorace (např. cura pastoralis – pastorační péče), jedná se většinou o označení činnosti těch, kteří nesou zodpovědnost za fungování křesťanského společenství. V posledních 200 letech se ovšem stala pastorace předmětem odborné reflexe (vznik samostatného teologického oboru pastorální teologie). Vývoj společnosti od doby osvícenství se odrazil také v církvi, začalo se hovořit o pastoračním jednání, tzn. O činnostech společenství nebo jednotlivých křesťanů, kterými se realizuje poslání církve.“¹⁷

Pastorální teologie je v současnosti motivována v angažovanosti na poli sociální práce. Zajímá se o člověka pro jeho smutek a úzkosti, chudobu a utrpení. V důsledku opravdového a důsledného žití v rámci křesťanství vzniká starost o druhého člověka, což je následkem vnitřní povahy církve, mezi jejíž hlavní rysy patří po celou dobu diakonia (služba pro chudé a nemocné). Zájem o druhého člověka (ať už je v jakékoli nouzi), pak některé křesťany, jež touží po účinné (kvalifikované) pomoci, nasměruje k odborné sociální práci. Sociální práce tak může být prostředkem pastorační práce v její diakonické rovině a představuje tak odborný nástroj, díky němuž lze dosáhnout některých pastoračních cílů.¹⁸

¹⁷ Martinek a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. JABOK, 2008. ISBN: 978-80-904137-2-6. s. 20

¹⁸ Martinek a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. JABOK, 2008. ISBN: 978-80-904137-2-6.

6 Specifické aspekty pastorační práce Romů

Pro správný základ pastorační práce Romů nese velký význam antropologická dimenze. Jedním z důvodů je i to, že jsou velmi otevřeni pro „smyslový“ dopad nějaké události, zejména v rámci rodinného prostředí. Jejich vztah vůči historii zůstává vcelku vždy emotivní. Jejich prostorové a časové referenční body se neváží na geografii či data v kalendáři, ale více na citovou obsahovost nějakého setkání, práce, události či slavnosti. Mívají spíše bezprostřední reakce a řídí se více intuitivně nežli teoretickým myšlením. Tím je bezprostředně vyžadována do velké míry rozlišovací schopnost, iniciativnost a kreativita v rámci uspořádání pastoračních aktivit.¹⁹

Romové snadněji přijmou Boží slovo, jež je jim zvěstované v mnohých oblastech pastorační aktivity, pokud jej hlásá někdo, kdo při životních událostech konkrétně projevil svou solidaritu vůči nim. V rámci katecheze se zdá jako podstatné zahrnout do ní dialog, skrze nějž by mohli Romové vyjádřit, jaké je jejich vnímání a jak žijí svůj vztah vůči Bohu. Prožitá zkušenost řečnická více než bohaté myšlenky, které představují riziko, že v nich budou ztraceni. Důležité je tedy zabývat se překlady liturgických textů, Bible a modlitebních knih do jazyka, jenž je používán různými etnickými skupinami v odlišných oblastech. To se týká i používání hudby, kterou si Romové pěstují a hodně si jí váží. Znamená pro ně velmi efektivní pomoc v rámci pastoračních setkávání a liturgických slavností, a je tedy záhodno ji prosazovat a rozvíjet.²⁰

Pastor Taudeusz Gaur z Apoštolské církve zastává názor, že pro Romy je snadnější přijmout evangelium, než pro většinovou společnost. O vztahu Romů k víře říká: „*Počítají s tím, že nějaký Bůh existuje. Každý Rom nějak věří. Jsou otevřeni pro duchovní svět podobně jako Afričané v buši, kteří též věří různým věcem, a nemají takový problém s tím, že je nějaký Bůh. Češi mají s vírou v existenci Boha větší problém.*“²¹

¹⁹ *Směrnice pro pastorační práci Romů* [online]. Praha: Česká biskupská konference, 2006 [cit. 2021-12-30]. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/33-smernice-pro-pastoraci-romu.pdf (dále jen: *Směrnice pro pastorační práci Romů*)

²⁰ *Směrnice pro pastorační práci Romů*

²¹ KORŮNEK, Martin. Romové před Tváří Boží. *Dingir* [online]. 2004 [cit. 2021-12-30]. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>

Pavel Kočnar, který pracuje jako vězeňský kaplan, hovoří o tom, jakou úlohu hraje pro Romy Bible. „S velkou opatrností a jen podle své zkušenosti odpovídám – pro někoho vůbec žádnou, jiného pohltí tak, že ho zbaví schopnosti k některým věcem zaujmout takzvaně normální názor. Jsem v pokušení provokativně a zkratkovitě prohlásit: oč méně Romové Bibli čtou, o to větší víru mají, a čím více ji čtou, tím jsou zmatenější. Totiž ti, kdo ji otevírají poprvé, často zažívají něco, co popisují jako strach ze sebeodhalení nebo jako bázeň podobnou Mojžíšovu stanutí před hořícím keřem. Její složitostí a náročností jsou zaskočení; nepřipraveni se ocitají před těžko stravitelným myšlenkovým koncentrátem, ze kterého bolí hlava, i posvátným majestátem, kterého přece nejsou hodni. Některé ale strhne. Ti zas pak většinou tíhnou k doslovnému výkladu a přímočaré aplikaci. Biblické hodiny se tak stávají výzvou k opatrnosti při výběru textu a k nekonečné trpělivosti při rozhovoru nad jeho smyslem.“²²

6.1 Křest u Romů

„Obvykle nejčastěji žádanou svátostí je křest. Je však třeba rozvinout duchovní doprovázení rodiny i křtěnce tak, aby se dospělo k dokončení celého okruhu křesťanské iniciace. Odpověď, která se dá počínaje první žádostí o křest, však bude určující a bude mít dopad na budoucnost a na celý život. Přípravný dialog při slavení křtu musí ovšem vycházet z každodenního romského života, jinak se riskuje používání náboženského jazyka mimoběžného s jejich životem, který přijmou jen vnějškově. Dále je třeba bedlivě vybrat kmotra a kmotru. K jejich roli patří to, že naváže trvalý výsadní vztah s rodinou. Proto je velice vhodná jejich přítomnost při přípravě, i když vždy není snadné ji zajistit.“²³

Důležité je vyvarování se jak křtům náležitě přípravy, tak i požadování stejných nároků, které platí pro majoritu. V případě, že celebrující nemá příslušnou formaci, která je pro Romy vhodná, měl by se poradit s nejbližším romským kaplanem. V průběhu vlastní celebrace je důležité hlídat si slovník, a to v rámci prospěchu a rozvoji víry všech účastníků. Protože některým výrazům, které používáme, nemusí romská komunita rozumět. Křest by se měl slavit za účasti všech členů Božího lidu. Romská rodina bude v celé své jinakosti spjata s přípravou i slavností obřadu, stejně tak jako ostatní katolíci.

²² KOČNAR, Pavel. Cikánská víra. *Český bratr* [online]. 2012 [cit. 2021-12-30]. Dostupné z: <http://www.ceskybratr.cz/wp-content/uploads/2012/03/%C4%8Cesk%C3%BD-bratr-3-2012.pdf>

²³ *Směrnice pro pastorační Romů*, s. 34

Lze tak docílit nové zkušenosti s katolicitou, jež může zapříčinit nový vztah mezi Romskou komunitou a majoritou, a to obzvláště, když se vztahy navázané během přípravy udrží i posléze sdílením jejich života.²⁴

6.2 Romští pastorační pracovníci

Životní podmínky romských laiků znamenají pro mnohé z nich větší peripetie, než u druhých. Např. pokud je chudoba někoho z rodiny neúnosná, znemožňuje jim to vykonávat apoštolskou činnost, neboť všechna jejich energie vyžaduje boj o přežití. Je tu také malá receptivita prostředí, která v okamžiku, kdy laik začne být brán jako vyslanec majority, může mít za následek, že se své služby vzdá. Je totiž vystaven riziku, že bude vyřazen ze své původní romské komunity.²⁵

*„Formace romských laiků pro pastorační úkoly však zůstává prioritou a zavazuje církev pro budoucnost. Není to jednoduchá záležitost, protože předpokládá stálý osobní vztah s knězem, řeholníkem, řeholnicí nebo laikem, který obvykle žije ve spojení s jednou nebo více romských rodin a který objevil disponibilitu a velkorysost osoby nebo manželské dvojice dobře přijímané v jejich prostředí a se znatelným vlivem. Jejich formace se však nesmí uskutečňovat odděleně od rodiny, jejíž reakce a názory musí být patřičně zohledňovány. V ideálním případě se odehrává spolu s ostatními romskými osobami nebo dvojicemi, které přijaly toto pozvání“.*²⁶

²⁴ Směrnice pro pastorační Romů

²⁵ Směrnice pro pastorační Romů

²⁶ Směrnice pro pastorační Romů, s. 50

7 Duchovní mezi Romy

Považuji za důležité pohovořit rovněž alespoň o některých konkrétních duchovních z řad české i romské populace, kteří s Romy pracují v rámci bohoslužeb a pastorační práce. Myslím, že je podstatné, aby v budoucnu spolupracovali faráři z romské a majoritní společnosti. Jak je vidět, duchovní působí v různých církvích. S jedním z farářů jsem se setkala při romsko-českých bohoslužbách.

7.1 Ondřej Kováč

Tento nevidomý romský farář pochází z Chomutovska. Nyní žije v Jindřichově Hradci a o duchovních záležitostech komunikuje často skrze internet. Před šesti lety opustil faru v Táboře, kde působil od roku 2013. Cestu ke křesťanství si našel až na střední škole, jež byla provozovaná Českobratrskou církví evangelickou. Až v rámci studia byl obeznámen s tím, o čem je křesťanství a Bible a stal se zde věřícím. Zvolil si kněžskou dráhu a v Praze se věnoval studiu teologie. Usiloval o předávání významu víry. „*Živila mě myšlenka, že mě Bůh pro tento úkol vybral. Měl jsem jakési zjevení ve snu a to mě hodně posilovalo.*“

Jeho tématem bylo také upřímnost a přímost, jež by měl duchovní mít. Hovoří též o rodinné péči. „*Myslel jsem si, že tím, že jsem farář a křesťan, který se dobře stará o svoji rodinu a pečuje o děti, můžu dávat pozitivní příklad,*“ dodává. *Prý se nikdy necítil jako farář, který by tu měl být speciálně pro Romy, i když na druhou stranu nemůže vědět, kam ho osud zavede*²⁷

7.2 Vojtěch Vágai

Mladý farář se nedostal do povědomí české veřejnosti jen tím, že je u nás prvním katolickým knězem s romskými kořeny, nebo sloužením mše při tradiční romské pouti na Svatý Kopeček u Olomouce, kterou navštěvuje vždy několik stovek účastníků.²⁸

²⁷ *Jak se žije romským farářům v Česku* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/jak-se-zije-romskym-fararum-v-cesku-326390>. (Dále jen: *Jak se žije Romským farářům v Česku*)

²⁸ *Tamtéž*

V rozhovoru pro *magazín E15* více rozvádí své vůbec první postavení romského římskokatolického kněze takto: „*Je to úžasné. Cítím se výjimečně v tom smyslu, že mým úkolem je například navštěvovat různé akce, kde prezentuji církev a zároveň se jedná o aktivitu s Romy. Určitě je to ale také zavazující v tom, že ode mne lidé dost očekávají; i když to je asi u každého kněze stejné. Celkově je ale úžasné být knězem a zároveň pocházet z rodiny z romského prostředí.*“²⁹

V rámci pastorační práce má tento farář svůj osobitý a odlišný přístup k věcem, než bývá očekáváno a uznává, že někdy vybočuje. Pelhřimov je pro něj místem tradičnějším, kde lidé nebyli předtím zvyklí na přidávání animací v rámci mše a aktivního zapojování i dětí. Propaguje, aby mše byla čas od času jiná.³⁰

7.3 František Lízna

Tento farář byl pro Romy zastáncem a přítelem. Už jako mladík se o ně zajímal, navazoval s nimi přátelský vztah ve vězení, nabízel jim pomoc a podporu po sametové revoluci ve své kněžské službě. V rámci prvního svobodného sčítání lidu v roce 1991 si ze solidarity přisvojil romskou národnost. Díky svým protikomunistickým gestům se ocitl nejednou ve vězení. Poprvé se s Romy sblížil na vojenském statku ve východoslovenských Michalovcích, nedaleko romské osady.³¹

Pokoušel se utéct přes hranice, ale marně – skončil opět ve vězení. Po návratu na svobodu vzal místo jako pomocník v ústavu pro postižené, sídlící na Velehradě. Na tomto poutním místě se Lízna sblížil s kněžími z řádu jezuitů, kteří byli rovněž uvězněni v uranových lágrech. Zde také nabyl přesvědčení, že se stane jezuitou. Kněžské svěcení přijal Lízna roku 1974. Protože ale odmítl dát slib republice, který byl tehdejšími komunistickým Úřadem pro věci církevní požadován, nebyl mu udělen státní souhlas pro vykonávání kněžské služby. Uchytil se nejprve jako dělník či sanitář, a také křtil tajně v nemocnicích. Poté podepsal Chartu 77 a za následné šíření samizdatu byl opět zatčen.

²⁹ MOCKOVÁ, Zuzana. *Vojtěch Vágai: Čechy provokuje, že jsem kněz a navíc Rom* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: https://magazin.aktualne.cz/prvni-romsky-knez-jsem-vic-cech-neumim-romsky/r~12c0f4e6facb11e3b7ed0025900fea04/?fbclid=IwAR2JlcwTaqkLzbzMuHaCsh6arZT_J5vmxHxsj7W-2Zx0C2JukVNuswks8

³⁰ *Tamtéž*

³¹ *František Lízna: Mám tu zkušenost, že žádný Rom není nepřátelský vůči Bohu nebo vůči církvi* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/frantisek-lizna-mam-tu-zkusenost-ze-zadny-rom-neni-nepreatelsky-vuci-bohu-nebo-vuci-cirkvi>

Častěji byl zavřen mezi Romskou komunitu, kde k ní přilnul. Až po roce 1989 se mu naskytla možnost veřejného kněžského působení. Nejprve působil v Brně v jezuitském kostele Nanebevzetí Panny Marie, kde je také pochován. Pracoval také jako vězeňský kaplan.³²

Jeho jméno se spojuje i s porevolučními romskými poutěmi na Svatý kopeček u Olomouce, které se pořádaly každoročně. U Romů si cení toho, že i když nemají náboženské vzdělání, tak mají smysl pro tajemno a Boha vnímají jako takového. Žádný Rom dle něj není nepřátelský vůči Bohu nebo církvi. Ve vězení se k němu (jakožto knězi) dostalo většinou od Romů úcty a chránili ho i před fyzickými napadeními jejich spoluvězňů. Také nezná prakticky žádnou romskou rodinu, která by nestála o křest svého dítěte. Obohacují ho tím, s jakou umí žít lehkostí, nelpí na majetku ani na místech, umí se radovat a dělit se.³³

7.4 Jiří Rous

Tento římskokatolický farář slouží již mnoho let v brněnské čtvrti Zábřdovice, v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Tato čtvrť je obývána nezanedbatelným počtem Romů. Je také národním ředitelem pro pastorační práci Romů v ČR při České biskupské konferenci. Tato farnost navázala spolupráci s Romy již před několika lety, a to i zásluhou např. sociálních pracovníků či dobrovolníků.³⁴

Tento farář ovládá romštinu, a stejně jako František Lízna se hlásí k romské národnosti, i když k Romům etnicky nepatří. Z osobní zkušenosti a poznání některých Romů si všímá, že i když je mezi Romy spousta těch, kteří pracují a vzdělávají se, absolvovali vysokou školu apod., stejně se setkávají ve velké míře s diskriminací a často nejsou přijati. Velmi se snaží a mají oprávněně pocity. Vnímá, že jsou na tom lépe ti, jež jsou hluboce věřící, jelikož tak mohou najít pochopení a cítit přijetí skrze Boha, který při nich vždy stojí. Nemusí se proto vázat na reakce ostatních lidí, kteří mohou chtít ublížit nebo zevšeobecňují a generalizují.

³² František Lízna: *Mám tu zkušenost, že žádný Rom není nepřátelský vůči Bohu nebo vůči církvi* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/frantisek-lizna-mam-tu-zkusenost-ze-zadny-rom-neni-nepreatelsky-vuci-bohu-nebo-vuci-cirkvi>

³³ *Tamtéž*

³⁴ Farář Jiří Rous: *Idea Vánoc spočívá v tom, že je Bůh uprostřed nás a sklání se k člověku* [online]. ROMANO VOĐI [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/farar-jiri-rous-idea-vanoc-spociva-v-tom-ze-je-buh-uprostred-nas-a-sklani-se-k-cloveku>

Nevěřícím by proto radil, aby zkusili najít víru a ty správné lidi kolem sebe, což pro ně není mnohdy lehké. Velmi vyzdvihuje, když konkrétní farníci mohou vidět snahu Romů k návštěvě kostela, na faru se vzájemnou pomocí. Pak jsou schopni na ně být i hrdí.³⁵

7.5 Mikuláš Vymětal

Tento farář se narodil roku 1971, vystudoval Evangelickou teologickou školu Univerzity Karlovy. Absolvoval také studium judaistiky v Izraeli. Pár let sloužil ve sboru v pražských Horních Počernicích, poté působil jako seniorátní farář a pracoval také s mládeží. Působí v Berouně a věnuje se také kazatelství v rámci humanitárních aktivit, menšin a lidí sociálně vyloučených. Žije v manželství a má dvě děti.³⁶

Zastává názor, že se od Romů můžeme učit význam stabilních osobních vztahů a funkční rodiny. Projevují velkou soudržnost a mnohdy i schopnost být odolní vůči velkému vnějšímu tlaku strádání. Jako další silnou stránku vnímá i jejich vřelou emocionalitu v rámci silného vyjadřování podpory, jejich bouřlivé konflikty mají rychlý konec. Jako jejich zranitelnost vnímá v souvislosti diskriminace, která trvá po staletí. Mnoho tlaků směřuje např. proti školní inkluzi romských dětí. To způsobuje uzavřenost a podezíravost k bílým. Některé skupiny Romů poznamenali do velké míry např. drogy. Další okruh problémů pozoruje v souvislosti s vytrácením romštiny.³⁷

V rozhovoru nakonec zmiňuje pohled Romů vůči evangelíkům. Všimá si, že farářům důvěřují a kostel je pro ně vzácným místem. Upozorňuje však také na to, že po příchodu ze Slovenska velká část do kostela již nechodila, protože pro ně církev neměla otevřené dveře. Přesto si ale svou víru uchovali. Na druhé straně vidí v nemálo sborech církve ČCE dveře otevřené v tom smyslu, že si někdo např. adoptoval romské dítě, nebo že se na některých evangelických farárech setkávají Romové skrze nějakou neziskovou organizaci.³⁸

³⁵ Farář Jiří Rous: *Idea Vánoc spočívá v tom, že je Bůh uprostřed nás a sklání se k člověku* [online]. ROMANO VOĐI [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/farar-jiri-rous-idea-vanoc-spociva-v-tom-ze-je-buh-uprostred-nas-a-sklani-se-k-ctoveku>

³⁶ *Všichni jsme Boží milované děti. Rozhovor s Mikulášem Vymětalem* [online]. Ekumenický bulletin ČCE [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://e-bulletin.cz/blog/2016/11/29/vsichni-jsme-bozi-milovane-deti-rozhovor-s-mikulasem-vymetalem/>

³⁷ *Tamtéž*

³⁸ *Tamtéž*

8 Církevní aktivita v romské komunitě

V následující části práce budu hovořit o církevních aktivitách, v rámci kterých je rozvíjena romská identita. Jedná se např. o Ekumenickou radu církví, aktivity církevní školy, charity, apod.

8.1 Ekumenická rada církví

„Ekumenická rada církví v České republice je společenstvím křesťanských církví, které vyznávají Pána Ježíše Krista jako Boha a Spasitele podle Písem Starého a Nového Zákona a usilují uskutečňovat své poslání společně ke slávě jednoho Boha, Otce i Syna i Ducha svatého. Křesťanské církve v České republice jsou si vědomy daru a závazku jednoty Kristových učedníků, navazují na tradice náboženské svobody, přítomné v českých dějinách, zvláště v tradici cyrilometodějské a reformační, usilují být české společnosti příkladem a svědectvím tolerance a vzájemné úcty, a proto se rozhodly vytvořit Ekumenickou radu církví v České republice.“³⁹

ERC popisuje studijní cestu, která proběhla ve dnech 2. - 8. května 2001, a to do Maďarska, Slovenska a České republiky. Cílem této cesty bylo zjistit, jaký mají církve ve střední Evropě vztah k Romům. Dále, co by církve mohly a měly činit pro to, aby se soužití obou etnik zlepšilo, jak zvýšit životní úroveň Romů a v neposlední řadě jejich zapojení do života křesťanských sborů. Iniciátorem této akce byla Presbyterní církev USA. Ta do projektu zapojila také např. zástupce církví z Maďarska, Německa, či České republiky. Skupina se v rámci cesty seznámila s několika představiteli církví, vládních organizací, místní správy a škol. Ti je obeznámili se situací romského etnika. Všude se mluvilo o vysoké nezaměstnanosti, která sahala až na 99%, dále o nízkém vzdělání, špatném bydlení a rasových konfliktech. Ti duchovní, kteří s romskou komunitou pracují, však hovořili o jejich ojedinělé vnímavosti, přátelských vazbách, schopnosti učení se nazpaměť. Vznegli rovněž výzvu, aby se ti, kdo k Romům přicházejí, naučili od nich i něco přijímat.

³⁹ JANCYKOVÁ, Karin. *Církev a Romové - studijní cesta* [online]. Ekumenická rada církví [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: http://www.ekumenickarada.cz/in/6/cirkev_a_romove_studijni_cesta#.YNEU5-gzbiU

Zároveň varovali před přinášením západní kultury a církevních řádů namísto evangelia. Skupina měla možnost seznámit se také s místy, kde romská komunita žije, i s některými sbory, kde se Romové zapojují do církevního života. Jednalo se o sbory působící např. v Maďarsku, na východním Slovensku, ve Slavkovicích, ve Slezsku či Ostravě.⁴⁰

Skupina se během této cesty shodla na tom, že Romové by měli mít možnost vlastní bohoslužby, věnovat se zpěvu, který by odpovídal jejich stylu vyjadřování, mít romského kazatele nebo někoho, kdo se jim bude věnovat celý týden. Takové sbory by pak měly být plnými členy církve. Některá místa mohou Romy včlenit do jejich existujících sborů. Studijní skupina měla možnost poznat, že skrze peněžní ani materiální dary nelze situaci romských komunit trvale vyřešit. Sociální, ekonomické a politické problémy, s nimiž se Romové potýkají, nelze vyřešit ani důrazem na vzdělání. Hlavní je mezilidský dialog, vzájemná důvěra a respekt. Měl by se vypracovat vzdělávací program pro vedoucí romských sborů, údaje o projektech, knihách a studiích, jež se Romů týkají. Dále o romských organizacích, jež Romy podporují. Dále navrhuje, aby se vypracoval studijní program pro učitele středních škol, kam by byly zahrnuty poznatky o romské kultuře i historii. Církve by měli Romy podporovat při založení vlastní organizace tak, že jim nabídne možnost setkávat se v církevních budovách.⁴¹

8.2 Naše cesta

Jedná se o vsetínský projekt Diakonie ČCE, který si klade za cíl budování a rozvoj vlastních zdrojů členů romské komunity v tomto městě. Skrze tento projekt vzniklo komunitní centrum, kde se setkávají členové této komunity a vytváří se prostor pro vlastní aktivity. Projekt je pro členy podporou v tom, aby si sami mohli definovat, co a jak chtějí dělat a dává jim motivaci pro aktivní zapojování v rámci různých aktivit. Mohou se podílet na jejich přípravě, či je přímo vést. Tím si budují svůj vlastní potenciál, jenž se učí využívat a později rozvíjet. V provozu je také komunitní centrum Poschle, na který se obrací dospělí členové komunity, kteří řeší své nynější problémy. Nejčastěji se jedná např. o vyhledávání potřebných informací na internetu, komunikaci s úřady, exekuce, hledání zaměstnání, apod. Je také místem pro setkávání, je zde možnost vedení rozhovorů, konzultování a aktivní trávení volného času např. v rámci her na hudební nástroje.⁴²

⁴⁰ *Tamtéž*

⁴¹ *Tamtéž*

⁴² *Naše cesta* [online]. Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.diakonievsetin.cz/o-nas2/projekty-diakonie-vsetin/ukoncene-projekty/nase-cesta/>

8.3 Charitativní aktivity v rámci Mezinárodního dne Romů

Romská komunitní centra Arcidiecézní charity Olomouc (ACHO) si dne 8. 4. 2004 připomněla Romský národní den. ACHO má v charitách 8 projektů, které se věnují etnickým menšinám. Charita Olomouc připravovala tuto akci již třetím rokem.⁴³

Mezi další patří Charita Šternberk, která se slavnosti MDR věnovala již druhým rokem. Slavnost probíhala v Komunitním centru - Společenství Romů na Moravě, kde je rovněž provozován sociální stacionář pro děti z romských a sociálně slabých rodin. Předškoláci se věnovali básním a písním s jarní tematikou, děti školního věku pak romským písním a tancům.⁴⁴

V romském klubu Charity Přerov probíhal kurz vaření a děti měli též možnost navštívit místní kostel sv. Vavřince, kde se pro ně přednášelo o velikonočních svátcích.⁴⁵

8.4 Jednota bratrská

V Novém městě pod Smrkem se nachází romský sbor Jednoty bratrské (Nevo dživipen), v jehož čele je od roku 2017 jeho administrátor, Štefan Banyák. Na severu Čech - ve Frýdlantu, Hejnicích a Novém městě pod smrkem působily sbory Jednoty bratrské. Protože se k této církvi však v této oblasti hlásili i příslušníci romské národnosti, rozhodlo se její vedení roku 2005, že budou s Romy více pracovat. O šest let později tedy vznikl v Novém městě pod smrkem nový sbor s názvem Nevo Dživipen (romsky „Nový život“). Slavnostní založení sboru se konalo 15. 1. 2012. Sídlem pro tento sbor je stejný objekt, využívaný zdejším novoměstským sborem Jednoty bratrské, v někdejší městském kině.⁴⁶

Jednota bratrská vždy usilovně poskytovala svou pomoc mnohým etnickým skupinám. Navíc mnozí misionáři opustili svou vlast a začali žít mezi národy odlišné rasy a kultury. I v současnosti působí celosvětově a ovlivňuje společnost ve čtyřech multietnických regionech. Za velice důležitý považují den, kdy v ČR v rámci společného česko-romského shromáždění uzavírali s romským národem duchovní smlouvu, prosili je za odpuštění hříchů, jimiž se český národ vůči nim dopustil, a deklarovali, že jsou naší součástí a jsou zároveň zvané Kristem bez rozdílu.⁴⁷

⁴³ *Romové si připomenou Romský národní den* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/040407-romove-si-pripomenou-romsky-narodni-den>

⁴⁴ *Tamtéž*

⁴⁵ *Tamtéž*

⁴⁶ PEČINKA, Pavel. *Jak působí církve mezi Romy a pro Romy* [online]. Britské listy [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/70775-jak-pusobi-cirkve-mezi-romy-a-pro-romy.html>

⁴⁷ *Tamtéž*

8.5 Nevo Dživipen fajta

V projektu Nevo Dživipen Fajta (romsky „život v rodině“) poskytují pracovníci sociální pomoc dětem a jejich rodinám z vyloučené lokality, jež se potýkají s dluhy, kriminalitou a bytovou otázkou, případně i jinými obtížemi. Vyhrocení takové situace může mít za následek odebrání dítěte do ústavní péče. Díky spolupráci s rodinou je dítěti poskytnuta celistvá péče. V rámci projektu jsou v plánu úkony jako např. kontakt, sociální poradenství, informační servis, doučování, apod. „Cíl projektu vychází ze základního poslání Nadace Terezy Maxové dětem a zaměřuje se na všestrannou podporu a pomoc sociálně znevýhodněným dětem a působit tak preventivně pro zachování funkčnosti rodiny. Jedná se o projekt Salesiánského střediska mládeže v Českých Budějovicích.“⁴⁸

8.6 Romská oratoř

Jedná se o projekt, jehož hlavním cílem je vytváření podmínek pro integraci romských dětí a mládeže do všedního života většinové populace. Je podporována jejich cílená výchova a vzdělávání. Cílovou skupinou jsou neorganizované romské děti a mládež ve věku 6 – 15 let. Pro ty se zde organizují např. hry, soutěže, pohybové aktivity, tanec, apod. Díky nízkoprahovosti zařízení je dětem a mladistvým poskytováno bezpečné prostředí, kde mohou trávit volný čas a také na ně působí preventivně v oblasti sociálně patologických jevů. Romské tematice se navíc věnují již mnoho let. I zde se jedná i projekt Salesiánského střediska mládeže v Českých Budějovicích.⁴⁹

⁴⁸ *Nevo Dživipen Fajta* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.sasmcb.cz/financovani-a-projekty/nevo-dzivepen-fajta>

⁴⁹ *Romská oratoř* [online]. České Budějovice: Salesiánské středisko mládeže [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.sasmcb.cz/financovani-a-projekty/romska-orator/>

9 Náboženské události mezi Romy

Ze zkušenosti vím, že existují náboženské události, kde mohou Romové posílit svou identitu a seznámit veřejnost se svou vírou a kulturou. Až na celostátní romskou pouť jsem se všech sešlostí osobně zúčastnila a popisuji je tedy na základě své osobní návštěvy. Bylo by dobré, kdyby takových aktivit vzniklo více a na jejich organizaci by se spolupodíleli i romští duchovní. Jak jsem již avizovala v úvodu, k psaní této práce mě inspirovala zejména účast na romsko-českých bohoslužbách, jež se konaly na různých místech. Prvním a mnou nejnavštěvovanějším místem bylo komunitní centrum na Žižkově.

9.1 Romsko-české bohoslužby v Žižkostele

Městská část Praha 3 začala roku 2017 s realizací tohoto projektu v rámci Operačního programu Praha, kde jsou připraveny všechny akce, zejména pro obyvatele Prahy 3, ale zároveň i pro obyvatele ostatních městských částí. Cílem tohoto projektu je zprostředkovat prostor a bezpečné prostředí, kde se setkává cílová skupina lidí, jež se aktivně podílí na aktivitách, které se zde pořádají. Dalším cílem je poskytnout návštěvníkům smysluplné trávení volného času, dále poskytuje neformální a rozvojové vzdělávání a možnost přímého propojení s veřejností.⁵⁰

Na tomto místě jsem také absolvovala studijní stáž v rámci vaření obědů i s romskou komunitou a podílela se i na přípravách samotných bohoslužeb. Většinou se jednalo o dekoraci místnosti a návrhu tematického dialogu na příslušnou bohoslužbu. Konaly se zde také křesťanské meditace v tichu, kterých jsem se jedno období pravidelně účastnila. Myslím, že do budoucna by se jich mohla účastnit i romská komunita. V rámci bohoslužeb jsem měla možnost číst Písmo svaté, během příprav jsem se setkávala s faráři a konzultovala s nimi témata, na které se bohoslužba zrovna zaměřovala. Líbilo se mi, že na bohoslužby byli též zvaní hosti z řad romské komunity, jako např. romští aktivisti, hudebníci, tanečníci, apod. Vnímala jsem, že Romové prožívají víru intuitivně a spontánně. Mají velký cit pro to žít pro daný okamžik naplno. Pozdravení pokoje, které probíhalo i v romštině, pro ně bylo příjemným zážitkem. Stejně tak některé písně, jež byly přeloženy do romštiny. Pro mě osobně byly tyto bohoslužby velkým duchovním přínosem, neboť jsem mohla vidět, jak Romové víru prožívají. Naučila jsem se také některé romské duchovní písně. Vypozorovala jsem, že se bohoslužeb zúčastnilo většinou kolem 20 lidí.

⁵⁰ *Komunitní centrum Žižkov* [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: (<https://www.praha3.cz/samosprava/kompetence-clenu-rmc/socialni-zalezitosti-a-zdravotnictvi/socialni-sluzby/projekty/komunitni-centrum-zizkov>)

Dalším místem, kde jsem měla možnost účastnit se romsko-české bohoslužby, byl kostel ČCE, Sv. Martina ve zdi. Bohoslužbu sloužil již zmiňovaný farář, Mikuláš Vymětal, jenž na ní spolupracoval právě s Komunitním centrem na Žižkově. I zde byli pozvaní romští aktivisté, muzikanti a tanečnice. Velice mě zaujalo a příjemně překvapilo vystoupení romské hudební skupiny s názvem United gipsy crew. Myslím, že díky takovým hostům se stávají tyto bohoslužby i pro lidi, kteří bohoslužby nijak pravidelně nenavštěvují, atraktivním místem pro setkávání.

9.2 Stánek míru

Jedním z mimopražských festivalů, kde i Romové jakožto představitelé své kultury hrají důležitou roli, je *Stánek míru* v Berouně. Festival budu popisovat na základě mé osobní návštěvy, kde se hovořilo i o vzniku těchto setkávání. Tato sešlost se tradičně pořádá v Berouně ve sboru Českobratrské církve evangelické. Celkově se festival zaměřuje na mezináboženská setkávání křesťanů, židů, Romů a od určité doby také muslimů. Ročník, kterého jsem se zúčastnila, se věnoval tématu „Milosrdenství“ a soužití židovské, romské, muslimské a křesťanské komunity v sekulární společnosti.

Tento mezináboženský festival vznikl jako reakce na nenávistné pochody vůči romské menšině. Zahájení se neslo v duchu mezináboženského setkání za mír, během něhož představitelé jednotlivých náboženství četli dané úryvky z Tanachu, Nového zákona a Koránu, společně s jejich následným výkladem. Kromě panelové diskuze na téma „Multikulturalismus“ byla součástí festivalu výstava fotografií židovské autorky, kde byly k vidění i hebrejské kaligrafie. Následovala debata ohledně pohledu na milosrdenství. Setkání bylo zakončeno zpěvy křesťanského a židovského sboru, přednesem jidiš básní, a v neposlední řadě romskými tanečními a pěveckými vystoupeními.

9.3 Setkání s Komisí pro práci s Romy

Osobně jsem se také účastnila setkání s Komisí pro práci s Romy. Mezi jejími představiteli byli zástupci Církve Československé husitské, Bratrské jednoty baptistů, Církve Adventistů sedmého dne a Českobratrské církve evangelické. Na tomto setkání vznesla Komise návrhy týkající se duchovních aktivit skrze spolupráci s Romy. Konkrétně by se mělo jednat o celkové propojení jednotlivých sborů a duchovních, kteří s Romy pracují. V rámci

česko-romských bohoslužeb by pak šlo o standardizaci liturgie v romštině, oslovit romské osobnosti v souvislosti s přizváním na tyto bohoslužby. Velice mě zaujal návrh na zhudebnění modlitby Otčenáš v romském jazyce, s cílem jeho popularizace. Důležitá je rovněž organizační podpora festivalu Roma Pride, kdy by se mělo průvodu účastnit větší spektrum míst, jelikož je tato akce celosvětová a skrze ni dochází k propojení hlavních měst v již předem určeném termínu. Další podpora by se pak týkala romských studentů ze strany církve (biskupská gymnázia, Evangelická akademie). Padl také návrh podněcovat ERC k společenským prohlášením v souvislosti s Romy. Komise se na základě diskuse shodla na tom, že by do jednotlivých církví/sborů zaslala informačně povzbuzující dopis, který by jednak informoval o existenci Komise, a rovněž přispěl k povzbuzení spolupráce mezi Romy. Komise schválila, aby byl sepsán text pro organizaci Romea.cz, na jehož základu by byl pak takový dopis sepsán.

9.4 Celostátní romská pout'

Nyní bych ráda zmínila jubilejní 20. ročník celostátní romskou pout' na Svatém Kopečku u Olomouce, kde se sjíždí Romové ze všech koutů České republiky i Slovenska. Je pořádána Charitou Olomouc. Její součástí je slavnostní mše ve svaté bazilice Navštívení Panny Marie, v ambitu poté následovalo vystoupení slovenských romských kapel. Jejich pozvání sebou nese symboliku toho, že myšlenka uspořádání prvního ročníku byla spojena s povodňovou situací na Slovensku před dvaceti lety, kde pomáhali právě charitativní pracovníci z Olomouce.⁵¹

Pout' byla zahájena pěším procesím poutníků k bazilice na Svatý kopeček a v průběhu průvodu byla symbolicky nesena romská vlajka. Během průvodu si účastníci připomněli světové putování Romů a vzpomínali na romské příběhy. Průvod přivítal tradičně před u Wolkerova kříže před bazilikou již zmiňovaný romský kněz, Vojtěch Vágai. Střední odborné učiliště zemědělské v Olomouci pak návštěvníky seznámilo s tradičními romskými řemesly, mezi něž patří kovářství a chovatelství koní.⁵²

⁵¹ *Na 20. ročník Romské poutě míří stovky poutníků* [online]. Charita Olomouc [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180907na-20-rocnik-romske-poute-miri-stovky-poutniku>

⁵² *Tamtéž*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

10 Komunitní centrum na Žižkově

Pro praktickou část mé práce jsem se rozhodla oslovit tři duchovní, které jsem osobně poznala skrze romsko-české bohoslužby v Komunitním centru na Žižkově. Skrze svou stáž, kterou jsem zde absolvovala, bych nyní ráda pohovořila o tom, jakých aktivit jsem se zde zúčastnila. Jedná se o místo určené pro všechny bez rozdílu, které funguje jak na kulturní, tak církevní bázi. Sklepní prostor je určen pro festivaly, koncerty a různá výroční setkávání. Pamatuji si na kulturní program, který se zde pořádá po pochodu Roma pride. Jednalo se o vystoupení romské skupiny De la negra a dále promítání dokumentárního filmu Lety. V horním patře se nachází Panoptikum, které je rovněž určeno pro kulturní program, ale také pro romsko-české bohoslužby. V době mé stáže v komunitním centru vařili Romové obědy. Lidé z veřejnosti měli možnost ochutnat i jejich tradiční jídla. V budově se také nachází nízkoprahový klub Husita, který je určen pro děti ze sociálně znevýhodněných rodin. Zde jsem měla možnost vyzkoušet si terénní práci (Streetwork) s ohroženou mládeží. Toto místo také poskytuje potravinovou pomoc.

10.1 Typ výzkumu a rozhovorů

Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu šetření.

„V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Z tohoto důvodu se někdy kvalitativní výzkum považuje za emergentní nebo pružný typ výzkumu. V jeho průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán a pokračovat při sběru dat i jejich analýze. Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry. Seznamuje se s novými lidmi a pracuje přímo v terénu, kde se něco děje.“⁵³

V rámci zpracování rozhovorů jsem se seznámila s tím, že sběr dat a jejich analýza v tomto typu výzkumu je časově náročná. Rozhovory mezi 30-60 minutami. Jejich následné písemné zpracování a vyhodnocení několik hodin. Na základě své úvahy jsem usilovala provádět rozhovor na místech, kde duchovní působí. Důležitou roli pro obě strany totiž hraje i prostředí rozhovoru.“

⁵³ Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-040-2. s. 50.

Rozhodla jsem se pro formu polostandardizovaných rozhovorů. Respondentům jsem pokládala dopředu stanovené otevřené otázky, abych si vyslechla co nejvíce osobních zkušeností a názorů. Pokud mi byla nějaká odpověď respondentů nejasná, vrátila jsem se k ní ještě jednou. Všichni respondenti mě ještě před samotným rozhovorem požádali, aby se na otázky mohli zběžně podívat.

10.2 Respondenti pro výzkum

Jak již bylo řečeno, zaměřila jsem se na rozhovory s duchovními, které jsem poznala na romsko-českých bohoslužbách. Proto jsem je oslovila s tím, zda by byli ochotni se mnou rozhovory absolvovat. Tyto bohoslužby jsem si totiž velmi oblíbila a měla jsem tu čest se podílet i na jejich přípravě. Jednalo se převážně o výzdobu místnosti romskými motivy a výběr písní z Taizé, které se poté na bohoslužbě zpívaly. Po bohoslužbách jsem se také účastnila setkání Komise pro Romy. Spolu s ostatními faráři doufám v obnovení těchto setkání.

První respondentkou byla farářka Kristýna Ptáčková, která nyní působí v CČSH sboru v Roztokách u Prahy. Druhým respondentem byl pak evangelický farář pro menšiny, Mikuláš Vymětal. Rozhovor s ním probíhal na ústředí ČCE v Praze. Posledním respondentem byl farář CČSH, Zdeněk Břeň. Rozhovor se uskutečnil v kostele Sv. Václava na Zderaze. Všechny rozhovory byly nahrávány na mobilní telefon a následně písemně zpracovány.

Vážím si toho, že se rozhovory uskutečnily přímo na místech, kde duchovní působí. Mohla jsem se tak na dané téma snadno naladit a také atmosféra byla velmi přátelská. Všichni duchovní byli velice sdílní a podělili se se mnou o mnoho svých osobních zkušeností.

10.3 Otázky pro výzkum

- 1) Na jakých církevních činnostech se v rámci romské komunity podílíte?
- 2) Co Vás pro práci s Romy motivovalo?
- 3) Čím je pro Vás práce mezi Romy přínosná?
- 4) Co si myslíte, že je pro romskou komunitu v rámci Vaší církevní činnosti poutavé?
- 5) Setkal/a jste se při své práci s některými romskými duchovními?
- 6) Jaké další aktivity v církvi v rámci romské komunity považujete za prospěšné?
- 7) Podílela se romská komunita nějakým způsobem na programu Vašich církevních aktivit?
- 8) Jaké rozdíly vnímáte mezi českou a romskou spiritualitou?
- 9) V čem jsou podle Vás romsko-české bohoslužby svou atmosférou a průběhem specifické?
- 10) Napadá Vás, jak by se mohly romsko-české bohoslužby a jiné církevní události v rámci romské komunity ještě více zprofesionalizovat?

10.4 První rozhovor

- 1) **Na jakých církevních činnostech se v rámci romské komunity podílíte a co Vás pro tuto práci motivovalo?**

„Všechny aktivity, na kterých jsem se v rámci romské komunity podílela, se odehrávaly v Komunitním centru na Žižkově (Žižkostel). Jednalo se zejména o romsko-české bohoslužby. Na tomto místě jsem se dále podílela na předvánoční akci, kde jsme společně tvořili adventní věnce a romské děti toho byly též součástí. Na bohoslužby jsme se připravovali vždy týmově s ostatními kolegy, kteří zde pracovali. Jedním z nich je evangelický farář, druhý působí v CČSH. V té době jsem působila jako kazatelka nebo pastorační asistentka. Spolupracovali jsme také se sociální pracovníci. S kolegy jsme bohoslužby připravovali týden až dva týdny dopředu a plánovali jsme celý její průběh, promluvy, úryvky z Bible, apod. Snažili jsme se o to, aby to bylo poutavé i pro děti z romské komunity, které na bohoslužby chodily v hojném počtu. Této práci jsem se věnovala 2-3 roky. Vnímám to jako velmi hodnotný čas. Snažili jsme se o to, aby se bohoslužby uskutečňovaly jednou za měsíc. Pracovala jsem zde jednou v týdnu na kratší úvazek, ale byla to pro mě velmi intenzivní spolupráce. Snažila jsem se o to, aby mimo klasických prvků bohoslužby byly na těch našich přítomné i nápadité prvky pro danou

komunitu. V tomto ohledu jsem byla předtím osobně nepopsaný list a v Žižkostele jsem začala pracovat, protože je propojeno s komunitním centrem, kde se dělají věci jinak.“

2) Co pro Vás bylo motivací pro práci s Romy?

„Musím říct, že pro mě nebylo hned prvotním cílem pracovat s Romy. Jak se ale ukázalo, byla to také jedna z náplní mé práce. Brala jsem to tedy jako výzvu. Přišlo to ke mně jako k nepopsanému listu a do této práce jsem tedy pronikala postupně. Beru to jako velmi intenzivní a přínosnou práci.“

3) Co Vám práce mezi Romy přináší?

„Práce mezi Romy mi rozhodně pomohla zbořit mnoho předsudků a mohu říct, že jsem si je celkově oblíbila. Začala jsem o nich úplně jinak přemýšlet, a to skrze jejich osobní příběhy a bližší poznání dětí z této komunity. Práce s Romy byla rozhodně jiná než klasická práce v církvi, kde jsem připravovala programy pro mládež. Při práci s Romy jsem musela být více v přítomnosti, a to díky jejich energičnosti, na kterou jsem se brzo naladila a velmi si to užívala. Zároveň proto, že to bylo pro mě něco úplně nového a zároveň zábavného. Ráda bych zmínila i jednu svou osobní zkušenost. Ke konci práce, kdy jsem čekala dítě, jsem se setkala s tím, že mě romské maminky i mládež začali vnímat úplně jinak a cítila jsem, že mě berou mezi sebe více. To mi je přiblížilo ještě hlouběji a osobně jsem si mohla prožít, jak je pro ně mateřství a celkově rodina ještě možná důležitější, než pro většinovou společnost.“

4) Co si myslíte, že je pro romskou komunitu v rámci Vaší církevní činnosti poutavé?

„Účast romské komunity se hodně odvíjela od toho, zda jsme do bohoslužby zahrnuli také romské tance, jež se rovněž v komunitním centru nacvičovaly. Pak byla účast větší a lidé z komunity zvali i své přátele a rodinu. Taková bohoslužba pak byla živější a měla ráz takové show, což rozhodně není špatně. Např. v Africe jsou také součástí bohoslužby i tance, skrze něž je Bůh chválen. Náš tým věděl, že jim nemůžeme předvést ráz bohoslužby jako takový, neboť by je to tolik neoslovilo. Zároveň je pravdou, že na našich bohoslužbách nastaly často i

silné a klidné chvíle, kdy jsme se všichni drželi za ruce a říkali společně při svíčkách modlitbu Otčenáš. To se zapojili i ti nejmenší. Zároveň jsme na bohoslužby zvali také různé hosty v rámci výročí romského holocaustu, kteří vyprávěli příběhy svých předků. Při této příležitosti býval na bohoslužbě přítomen také biskup. V rámci bohoslužeb jsme se modlili také za zemřelé, což byl také silný okamžik.“

5) Setkal/a jste se při své práci s některými romskými duchovními?

„Na samotné bohoslužby jsme zvali také romské duchovní. Pamatuji si, že jsme pořádali také meditaci, kde byl přítomen i evangelický romský duchovní. Tuším, že slouží v Sokolově. Nicméně by bylo dobré zapojit romské duchovní přímo i do příprav bohoslužeb. Myslím si, že když práci pro určitou komunitu dělá i přímo její člen, je to efektivnější, než když se pro ně náhodně snažíme něco poutavého vymýšlet. Byla bych ráda, kdyby se v takovýchto bohoslužbách pokračovalo i v budoucnu. Myslím, že konání našich bohoslužeb jednou měsíčně bylo též vyhovující.“

6) Jaké další aktivity v církvi v rámci romské komunity považujete za prospěšné?

„Líbí se mi aktivity, které pořádá farář ČCSH Samuel Vašín pro romské děti a jejich rodiny, kdy pro ně organizuje výletní tábory. Ty rovněž probíhají přes Komunitní centrum na Žižkově. Dále se mi líbilo, když Romové v našem komunitním centru vařili. Myslím, že je teď obecně velmi populární poznávání různých kultur skrze vaření. Romové žijí v naší bezprostřední blízkosti, ale často nevíme, jak vlastně žijí, co vaří, apod.“

7) Podílela se romská komunita nějakým způsobem na programu Vašich církevních aktivit?

„Vím, že farář Mikuláš Vymětal měl ve svém evangelickém sboru v Berouně hodně Romů, kteří byli aktivní i hudebně a také jim nabízel účast na samotném programu. Bylo by dobré, kdyby se v tomto pokračovalo, neboť hudba je důležitý prvek bohoslužeb. Jejich písně byly velmi procítěné. V rámci tematických bohoslužeb jsme zvali romské hosty, kteří vyprávěli tematické příběhy, což bylo jistě také záslužné.“

8) Jaké rozdíly vnímáte mezi českou a romskou spiritualitou?

„Romové prožívají i duchovní věci více tady a teď naplno, a to v rámci nějaké akce či pohybu. Dle mého názoru se vztahují k Bohu přirozeně. Je v nich těžší nabudit jistou formu soustředěnosti. Já prožívám spiritualitu i skrze meditace, kdy jsem sama v sobě v klidu, a ruší mě cokoli, co se děje okolo. Někdy pro mě bylo i těžké si ty naše bohoslužby duchovně prožít, jelikož se v rámci ní děl mnohdy ruch. Neberu to negativně, ale spíše tak, že Romové prožívají duchovní věci více dynamicky. Klidné fáze nastaly během společných modliteb při svíčkách a při modlitbách za zemřelé.“

9) V čem jsou podle Vás romsko-české bohoslužby specifické a jak se odlišují svou atmosférou oproti klasickým bohoslužbám?

„Romsko-české bohoslužby jsou specifické např. prostorem, kde probíhají. U nás to bylo buď v klubovně či komunitním centru. V zimě jsme využívali nízkoprahový klub Husátko. Tyto prostory jsou totiž vhodné i pro tanec. Nemusí tedy probíhat jen v kostele. Liší se také v oblasti hudby. Snažili jsme se do bohoslužby vnést křesťanské písně, a to většinou jednodušší kánony z Taizé, které byly přeloženy do romštiny. Zároveň jsme se během bohoslužeb snažili obecně používat romský jazyk. Farář Mikuláš Vymětal sehnal např. modlitbu Otčenáš v romštině, což mi přišlo jako skvělý prvek ke vzájemnému propojení. Vzájemné přání pokoje probíhá rovněž i v romštině. Tyto bohoslužby jsou také mnohem interaktivnější. Jsou specifické zapalováním svíček a modlitbami v kruhu. Bohoslužba zde představovala jakousi „kreativní dílnu“, kdy jsme namísto kázání zahrnuli do průběhu dialog, kdy jsme se přítomných ptali na různá témata. Pamatuji si např. dialogy o prožívání lásky. Samozřejmě i v těchto bohoslužbách bylo zahrnuto zamyšlení nad různými modlitbami, ale byly rovněž přizpůsobeny dynamice Romů. Rozdíl jsem viděla i v samotné účasti. Na našich bohoslužbách bylo přítomno velké množství dětí, což nebývá na klasických bohoslužbách zvykem. Také bych ráda podotkla, že se u nás konali jen jednou za měsíc ve všední den, a to na nějaké konkrétní téma.“

10) Napadá Vás, jak by se mohly romsko-české bohoslužby a jiné církevní události v rámci romské komunity ještě více zprofesionalizovat?

„Bylo by skvělé, kdyby se na romsko-českých bohoslužbách podíleli i lidé přímo z romské komunity, kteří by náš tým obohatili a program tak připravili ještě více na míru. Dále bych byla za větší profesionalizaci v rámci romského komunitního vaření, které jsem již vyzdvihla. Církev by k tomuto tématu mohla dát větší prostor. Bylo by zajímavé, kdyby byl u vaření přítomný i farář, který by během něj hovořil o důležitosti pokrmů v rámci církve jakožto Božího daru a jako něco, za což jsme Bohu vděční. Přínosné by také možná bylo hovořit s Romy po bohoslužbách obecně o křtu a více jim nabízet i možnost jejich osobního pokřtění.“

10.5 Druhý rozhovor

1) Na jakých církevních činnostech se v rámci romské komunity podílíte?

„Jednak se pravidelně podílím na romsko-českých bohoslužbách na Žižkově, které jsem před lety i spoluzakládal. Vůdčím způsobem se na nich již tolik nepodílím. Bohoslužby momentálně vede farář Zdeněk Břeň s kontaktní pracovnící Ondřejkou Brabcovou. Dále jsem spoluzakládal distribuční místo potravinové banky v Berouně a poté na Zbraslavi, kam často dochází romské maminky s jejich dětmi. Jakožto farář pro ně mívám dvakrát měsíčně dvacetiminutový duchovní program. Na začátku se s nimi bavím o tom, jak prožili daný den. Stává se, že hovoří potichu, neboť nejsou zvyklí, že jim někdo naslouchá. Zdůrazňuji také hodnotu toho, co říkají, dále pak samotnou hodnotu jejich lidských osobností. Někdy je vyzvu, aby se vyjádřili k nějakému konkrétnímu tématu. Program pak zpravidla zakončuji požehnáním. Snažím se o to, aby skrze společenství mluvili mezi sebou a dostali určité povzbuzení do života. Dále dělám přípravy na křest a někdy křtím také romské děti. Celkem často dělám také romské pohřby a rozhovory s pozůstalými. Někdy vedu modlitby na různých demonstracích. Letos to bylo např. při demonstraci pro Stanislava Tomáše. Přispívám také k tomu, aby byl na demonstracích klid a aby na nich mohli lidé projevit i určitý rozměr víry.“

2) Co Vás pro práci s Romy motivovalo?

„Motivačních důvodů pro práci s Romy je více. Mohu vidět, jak vzniká důvěra a pěkné vztahy mezi farářem a Romy, jak jsou ti lidé za toto vděční. To pak posiluje chuť tuto práci dělat. Další motivací pro mě je uvědomění, že jsou Romové u nás často a různým způsobem diskriminováni a jejich životní pozice je tedy obtížná. To se projevuje např. při hledání práce a bydlení, ale i v běžném denním životě, jak na ně někteří lidé hledí a mluví o nich v hromadné dopravě nebo na ulici. Křesťanská církev hovoří o boží lásce ke všem lidem bez rozdílu. Prakticky pak mnohdy vidíme mezi lidmi lásku k těm, kteří jsou jim sympatičtí. Snažím se tedy o to, aby se tento rozpor překonal a aby se rozšiřovalo a otvíralo téma toho, kdo všechno mezi nás patří.“

3) Co Vám práce mezi Romy nejvíce přináší?

„Přináší mi to pocit sounáležitosti a společenství, které mezi sebou mají. Dále pociťuji také jejich rodinné teplo. Často také vidím, jak to mají romské maminky se svými dětmi náročné. Zároveň mi taková činnost přináší i určitou popularitu. Před pár měsíci jsem například poskytl rozhovor pro romský časopis Romano vodi. Dále pociťuji přátelství od konkrétních lidí.“

4) Co si myslíte, že je pro romskou komunitu v rámci Vaší církevní činnosti poutavé?

„Zajímavé je pro ně určitě to, že jsem farář, který za nimi přichází a zároveň je zve i do kostela za účelem toho, aby se setkali s něčím pozitivním. Snažím se o to, aby se v kostele cítili vítání. Poutavé je pro ně to, že jejich problémy beru vážně a přistupuji k nim bez předsudků.“

5) Setkal/a jste se při své práci s některými romskými duchovními?

„Při této činnosti jsem se setkal s romskými duchovními z celé řady církví. Dva z nich byli z ČCE, další z CB, dále jsem se také setkal s jedním pravoslavným a katolickým farářem. Poté s řadou duchovních ze svobodných romských církví. Jsou rozptýleni po celé České republice. Někteří se duchovním činností věnovali po nějaký čas, poté však byli i v rámci vlastních církví vytlačeni někam na okraj. Někteří nemají zájem s romskými duchovními

spolupracovat. Snažím se s nimi o tom diskutovat a prolomit ledy. Někteří romští duchovní totiž pak v sobě potlačují romství a odtahují se od své historie. Ve svém okolí znám ale i neromské faráře, které pokládají duchovní spolupráci s Romy za důležitou.

Romští duchovní mě zvali na své bohoslužby do různých měst, kde jsem také kázal. Na Žižkově jsme pak spolupracovali v rámci projektu „romské duchovní písně“, kdy přijeli skupiny Romů z různých českých měst, zpívali písně, jedna z nich se poté nahrála a uchytila se i ve zpěvníku. Této spolupráce se neúčastnili jen romští duchovní, ale i další romští křesťané.“

6) Jaké další aktivity v církvi v rámci romské komunity považujete za prospěšné?

„Za prospěšnou událost považuji např. romskou pouť na Svatém kopečku, kterou pořádá katolická církev. Zúčastní se jí několik set Romů a hlásí se ke své identitě. Dále Diakonie i Charita se místy věnují i dlouhodobé práci s romskou komunitou v rámci sociální práce. Za prospěšné považuji i samotný fakt, když romská rodina přijde za farářem s tím, že chce pokřtít své dítě a daný farář to přijme jako svůj úkol, snaží se s nimi dohodnout jeho formu a opravdu se jim věnuje. Za prospěšné považuji i to, když Romové přijdou do kostela a cítí se tam vítáni. Nemusí se tedy jednat vždy o nějaké konkrétní aktivity, ale k úspěchu stačí i takovéto kroky.“

7) Podílela se romská komunita nějakým způsobem na programu Vašich církevních aktivit?

„Romská komunita se mnohokrát a různým způsobem podílela na církevních aktivitách, které jsem pořádal. Když jsem sloužil v Berouně, spolupracoval jsem s několika skupinami, které vedly ženy. Vzpomínám na např. na Asociaci romských žen, kdy jsme pořádali tábory pro romské děti, kteří poprvé spali venku ve stanech. Jindy jsme pořádali výlety do Prahy, např. v rámci pochodu Roma Pride, někdy jsme přijeli i jen tak na návštěvu. Jezdilo se i na výlety na různé fary v rámci víkendu. Na romsko-českých bohoslužbách pak vystupují dívky, které se věnují tanci. Dříve zde vystupovali i romské pěvecké sbory. Snažil jsem se o to, aby všichni pomáhali budovat jakousi síť v rámci romského společenství.“

8) Jaké rozdíly vnímáte mezi českou a romskou spiritualitou?

„Jakožto farář vnímám, že všichni jsme hříšníci, kteří na prvním místě potřebují Boží milost. Každý dělá své chyby, které si přiznává a hledá cestu ven. Nespoléhá se jen na své vlastní síly a zároveň se chce měnit. Mnoho Romů je velmi hudebně nadaných, což se odráží na bohoslužbách, kdy často zpívají chvály nebo tančí. Mohl bych to přirovnat k Afroamerickým sborům. To je pro všechny obohacující a bohoslužba má emotivnější ráz. U Romů se neklade důraz na složité kázání, ale jde spíše o jednoduché a úderné kázání. Dalším aspektem je, že na rozdíl od spirituality evangelické se u nich projevuje víra jako spiritualita vizuální. V domech mívají obrázky Ježíše a Panny Marie.“

„Křest u Romů je spojen s jakousi oslavou, kdy se hodně zpívá a vše se prožívá komunitně. Pamatuji si, když jsem křtil skupinu romských dětí a měli jsme pronajaté prostory u Evangeliků. Byla to opravdu velká a radostná oslava. Romové věří, že když nechají své dítě pokřtít, bude mít nad sebou i větší ochranu. Když křtím děti, tak chci, aby rodiče na prvním místě slíbili, že je budou vychovávat ve víře a ukazovat mu její perspektivu. Je to pro mě důležitější než slib, že budou duchovně aktivní a navštěvovat kostel, jak bývá v tradičních církvích zvykem.“

9) V čem jsou podle Vás romsko-české bohoslužby svou atmosférou a průběhem specifické?

„Romsko-české bohoslužby jsme si týmově sami vymysleli a zafungovalo to. Mohou na ně přijít Romové i neromové, kteří s nimi sympatizují. Během bohoslužby se zpívá i tančí. Důležitý je prostor pro reprodukovanou hudbu a tanec. Specifický je důraz na vlastní modlitbu a zapojení, kdy každý účastník může zapálit svíčku. Myslím, že by to tak mělo být při kterékoli bohoslužbě. Prostor je vyzdoben např. romskou vlajkou a květinami.“

10) Napadá Vás, jak by se mohly romsko-české bohoslužby a jiné církevní události v rámci romské komunity ještě více zprofesionalizovat?

„Bylo by dobré, kdyby se na takovýchto činnostech podíleli i romští duchovní, což ale není snadné. Sám jsem se o tuto spolupráci snažil. Prvním důvodem je, že někteří romští duchovní se ke svému romství nehlásí a spíše ho v sobě potlačují. Dalším faktem je, že jsou poměrně zdaleka. I v jiných městech jsou např. romské sbory, kam chodí i neromové. Nekonají romsko-české bohoslužby, mají své zpěvníky. Romové si mnohdy pronajímají pro svůj sbor prostory jiných církví, ale nějaká duchovní spolupráce mezi nimi a onou církví již chybí. Chtělo by to hledat společnými silami větší cestu ke společenství. Bylo by dobré, kdyby více spolupracovali, navštěvovali bohoslužby toho druhého, společně se modlili a podíleli se společně na nějakých projektech. Např. za dob, kdy fungovala potravinová banka v Berouně, se jednalo o pěknou spolupráci.“

10.6 Třetí rozhovor

1) Na jakých církevních činnostech se v rámci romské komunity podílíte?

„S kolegy pořádáme romsko-české bohoslužby, které již nějaký čas probíhají na novém místě, v prostorách Husova institutu teologických studií na Žižkově. Chtěli jsme, aby na bohoslužby docházeli jak Romové, tak lidé z majority. Tyto bohoslužby navazují na tzv. biblickou hodinu pro děti, kterou jsme kdysi rovněž organizovali. Biblické hodiny nebyly tak specifické, jako romsko-české bohoslužby. Nebyl v nich zahrnut např. romský tanec, ale celkově jsme se je snažili přiblížit romské komunitě hlavně stylem zpracování tématu. Součástí biblických hodin bylo zpívání, čtení Písma, kreslení, povídání.

Pracuji také v přílehlém nízkoprahovém klubu Husita, který je určen pro sociálně znevýhodněné děti. Tím vznikla ještě širší skupinka lidí, které na bohoslužby zveme. Párkrát jsem pomáhal s přípravou Roma Pride a podobných akcí. Víím o tom, že farář Mikuláš Vymětal by rád uspořádal formální setkání členů Komise pro Romy, kde by se Romové mohli vyjádřit, co od majority očekávají a podělit se o své osobní příběhy. Takové setkání již v minulosti proběhlo a rádi bychom ho obnovili. Připomínky Romů na tomto setkání se většinou týkaly jejich diskriminace na trhu práce, nebo bydlení. Na této platformě jsme to pouze monitorovali, jelikož se setkávání konala zprostředkovaně. Nikdo nepřišel přímo sám

od sebe s nějakou vlastní potíží. Jednotlivé informace jsme se dozvídali spíše v rámci širší rodiny.“

2) Co Vás pro práci s Romy motivovalo?

„Dříve jsem pracoval spíše se staršími klienty a přál jsem si po čase pracovat spíše s dětmi. Nikdy jsem nerozlišoval, že se jedná při mé práci přímo o děti romské. Rád pomohu každému, kdo se potýká s nějakými problémy. Biblické hodiny jsem v závěru pořádal sám. Děti byly hodně živé a tak jsem toužil po spolupráci s někým. A tehdy jsme s farářem Mikulášem Vymětalem zavedli romsko-české bohoslužby, kam jsme zvali i děti z našeho klubu.“

3) Co Vám práce mezi Romy nejvíce přináší?

„Mohu říct, že práce s romskou komunitou je pro mě mnohem veselejší. Jsou také upřímnější, a když se jim něco nezdá, tak to řeknou na rovinu. Osobně nemám rád takové ty „šuškandy“ mezi lidmi, pomlouvání se. Zde se řeší věci v tu danou chvíli. Je mi sympatické, že si umí říct, co se jim líbí a co ne. Myslím si také, že s nimi máme dobré vztahy a cítí, že se nám mohou svěřit.“

4) Co si myslíte, že je pro romskou komunitu v rámci Vaší církevní činnosti poutavé?

„Na našich bohoslužbách mohou uplatnit a ukázat ostatním to, v čem jsou dobří. A to třeba skrze tancování či zpěv. Je to skvělé proto, že ze sebe mohou něco vydat a cítit se užiteční již v raném věku. Cítí svoji důležitost a budují si sebevědomí zdravým způsobem. Jako důležitý prvek také vnímám pozdravení pokoje, které pronášíme jak česky, tak romsky. Mnozí Romové si totiž na tento moment ještě zpětně vzpomínají a svěřují se mi s tím, že toto gesto nečekali. Líbí se jim také písně z Taizé, z nichž některé jsou přeloženy i do romštiny. Společně jsme se dohodli, že modlitbu Páně budeme říkat česky.“

5) Setkal/a jste se při své práci s některými romskými duchovními?

„Farář Mikuláš Vymětal občas přivezl na naše bohoslužby i romské duchovní z různých církví. Pamatuji si, že z Liberce jednou přijela celá romská skupina i se svým farářem Zdeňkem Žigou. Vnímám rozdíly v tom, jak kážou romští faráři oproti majoritním. U romských duchovních jsem zažil, že v rámci svých kázání mluvili velmi dlouze jen o Bibli, snažili se používat cizí výrazy a nezahrnovali zde své osobní prožitky. Já naopak považuji za důležité během svých bohoslužeb zmínit i příběhy, které prožívám. Oni to v sobě spíše potlačují. Je to asi i tím, že věci, které je trápí, nedokáží vnímat s odstupem a tak se ubírají spíše k takovému sterilnímu kázání. My jsme naučení, že ty nepěkné věci dokážeme v rámci nějakého příběhu během kázání oddělit. Mám také dojem, že faráři z majority mají předsudky vůči návštěvníkům z romské komunity, čímž hůře vzniká spolupráce s romskými faráři. Spolupráce romských farářů na našich bohoslužbách je také komplikovaná. Ale tam je to tím, že bývají zdaleka a není jich mnoho.“

6) Jaké další aktivity v církvi v rámci romské komunity považujete za prospěšné?

„Myslím, že náš nízkoprahový klub se osvědčil, snažíme se děti zaměstnat tak, aby smysluplně trávili svůj volný čas, pomáháme jim také s přípravou do školy a zveme na naše bohoslužby, kde se mohou též realizovat. Poslední dobou k nám dochází také lektor hraní na kytaru a již delší čas také taneční lektorka. U těchto odvětví to vidím jako přípravu pro budoucí povolání. Za úspěšnou považuji potravinovou banku na Žižkově, která je navázána na rozvojovou skupinu při sociální poradně. Nejedná se jen o běžnou pomoc v tomto ohledu, ale součástí o sebevzdělávací program.“

7) Podílela se romská komunita nějakým způsobem na programu Vašich církevních aktivit?

„Romská komunita se podílela na programu převážně tancem a zpěvem. Romský aktivista Jozef Miker pak přeložil s Mikulášem Vymětalem některé písně z Taizé do romštiny. Romové se také zapojovali do různých besed, které po programu následovali. Někteří vyprávěli své osobní příběhy, jiní předčítali romské povídky, o kterých jsme si pak ještě povídali. Tím pádem měli romské děti o něco blíže svému jazyku.“

8) Jaké rozdíly vnímáte mezi českou a romskou spiritualitou?

„U Romů pociťuji velkou spontaneitu a zaměření se na přítomnost skrze uvolnění. U romského křtu jsem zažil, že rodina vyžadovala, abych křtil tak, že udělám namočeným prstem křížkem na čelo, nikoli politím vodou. Po křtu řekla rodina dítěti promluvu do života. Líbilo se mi, že v rámci romského pohřbu měla rodina sepsané životopisy a dopisy na rozloučenou. To majorita nedělává. Oni to měli všechno pečlivě nachystané.“

9) V čem jsou podle Vás romsko-české bohoslužby svou atmosférou a průběhem specifické?

„Máme předepsanou hodinovou liturgii, která je na dnešní poměry možná moc dlouhá. Liturgii tedy o něco zkracuji, aby se do ní vešel i tanec, který je prvním specifikem. Specifické jistě je zapalování svíček, které se poté zapichují do nádoby s pískem. Romové to berou tak, že tím vlastně Pána Boha obdarují a smiřují se s ním. Specifický je také zpěv písní z Taizé, které jsou přeloženy do romštiny.“

10) Napadá Vás, jak by se mohly romsko-české bohoslužby a jiné církevní události v rámci romské komunity ještě více zprofesionalizovat?

„Doufám v technická zlepšení pro samotné konání bohoslužeb, divadelní techniku, osvětlení a ozvučení. Líbila se mi spolupráce s divadlem Ponec, kde jsme měli možnost pořádat dvě kulturní představení. Spolupráce s romskými faráři na bohoslužbách by byla jistě vítaná. Osobně bych byl také pro to, aby přítomní věřící spolu s duchovními pronesli i modlitby nahlas, většinou se totiž modlí spíše pro sebe. Také by se mi líbilo, kdyby něco sami přečetli z Bible. Tomu by samozřejmě předcházelo cvičení slovního projevu před veřejností. Myslím, že bude také přínosné, pokud budeme na bohoslužby zvat známé faráře z majoritní společnosti, kteří sebou vezmou ještě někoho, kdo bude chtít romskou komunitu blíže poznat. Na příští bohoslužbu jsem pozval farářku Martinu Viktorii Kopeckou. Doufám, že skrze takové hosty lidé uvidí, jak jsou Romové v mnoha ohledech schopní a nenechají se ovlivnit negativními stereotypy. Na bohoslužbách totiž prozatím převyšuje účast romské komunity. Cítím také čím dál větší podporu našeho biskupa, jehož manželka se k romské menšině hlásí.“

10.7 Cíle výzkumu

1) Zjistit, jaké prospěšné aktivity pořádá církve pro romskou komunitu

Všichni respondenti mají zásluhu na vzniku romsko-českých bohoslužeb. Farář CČSH pracuje také v sociálních službách v nízkoprahovém klubu pro sociálně vyloučené děti, které zde tráví smysluplně svůj volný čas. Dětem se věnují i hudební a taneční lektoři. Funguje zde také potravinová banka.

Také evangelický farář pro menšiny se věnuje ještě výdejem v potravinové bance, a to na Zbraslavi, kde připravuje i duchovní program. Vede také modlitby na demonstracích a pietních shromážděních, které se Romů týkají.

Každý respondent uvedl další církevní aktivitu, kterou považuje za prospěšnou. CČSH pořádá letní tábory pro romské děti, které vede farář Samuel Vašín. Během stáže v komunitním centru na Žižkově jsem se od pracovníků dozvěděla, že tábory jsou vedeny vždy na nějaké konkrétní téma. Děti se zaměřují např. na své sny a cíle, kterých chtějí v životě dosáhnout.

Za další prospěšnou událost byla označena romská pouť na Svatém kopečku, kterou pořádá katolická církev. Zúčastní se jí několik set Romů a hlásí se zde ke své identitě. Proto bych také tuto událost vyzdvihla, neboť události, kde Romové mohou projevit hrdě svou identitu, považují za nejdůležitější.

Dále byla vyzdvížena sociální práce, které se věnuje Diakonie i Charita. V teoretické části práce uvádím příklad projektu Diakonie ČCE a také některé charitativní aktivity.

2) Zjistit, jak funguje spolupráce s Romy na církevních aktivitách

Z rozhovorů vyplývá, že v rámci romsko-českých bohoslužeb se Romové zapojují nejvíce skrze tanec a zpěv, dále v rámci besed, které probíhají po bohoslužbách. Jde např. o osobní projevy hostů v rámci výročí romského holocaustu nebo předčítání romských knih pro děti, které tak mají kontakt se svým jazykem. Z tanečních vystoupení vzpomínám na dívčí skupinu Gitane, která v rámci bohoslužeb vystupuje.

Jeden respondent zmínil spolupráci s několika skupinami, které vedly ženy v Berounském sboru. Jednalo se např. o Asociaci romských žen, které pořádaly tábory pro romské děti a různé výlety.

Všichni respondenti se při své práci nějakým způsobem setkali i s romskými duchovními. Během rozhovorů jsem se dozvěděla, že někteří faráři z majority nemají zájem o

spolupráci s romskými duchovními. Prý se objeví předsudky vůči návštěvníkům z romské komunity. Považuji tedy za důležité, aby faráři, kteří s Romy spolupracují, na tento problém více poukazovali. Na základě rozhovorů se ukazuje jako důležité, aby si romští faráři uchovávali v sobě své romství a nepotlačovali ho. Aby do svých kázání vnášeli i osobní prožitky.

Souhlasím také s tím, že by bylo přínosné, kdyby se na církevních akcích podílelo více lidí z romské komunity, a to i z řad duchovních. Z rozhovorů vyplývá, že si pak v sobě stále pěstují romskou identitu.

V jednom z rozhovorů jsem se dozvěděla o projektu „romské duchovní písně“, do něhož se zapojily romské skupiny i duchovní z více českých měst. Považuji to za úspěšný krok, neboť jedna píseň se dostala i do zpěvníku.

Jeden respondent by prosazoval pokračování romského komunitní vaření. Sama jsem měla možnost se tohoto vaření účastnit a bylo by určitě obohacující, kdyby i při samotném procesu byl přítomen i farář.

Přikláním se též k názoru respondenta, aby se s Romy více diskutovalo o křtu. Napadlo mě, že by to mohlo být téma pro společný dialog v rámci samotné bohoslužby. Návrh dalšího respondenta na společné sdílení modliteb a čtení z Písma nemusí být pro každého lákavým, jelikož mnozí preferují tichou modlitbu, kdy se na ni lépe naladí. Myslím si ale, že hlasitou modlitbou může opravdu dojít k tomu, že se cesta pro hledání společenství projeví společnými silami. Trénování projevu před veřejností jistě napomůže ke sdílení osobních názorů a budování si sebevědomí.

Další respondent pak prosazuje vytvoření spolupráce mezi samotnými členy a romských a neromských sborů, např. skrze společné projekty, modlitby, apod.

Cením si také návrhu na obnovení setkávání členů Komise pro Romy, jehož jsem se kdysi zúčastnila. Zde mohou Romové vyjádřit své názory a podělit se o osobní zkušenosti, hovoří se rovněž o vzájemné církevní spolupráci.

3) Objasnit specifika romské spirituality

Všichni dotazovaní uvedli, že Romové prožívají duchovní věci více tady a teď. Prožívají věci také naplno a k uvolnění jim napomáhá pohyb a Bůh je pro ně zároveň přirozený.

Souhlasím s tím, že v rámci bohoslužeb můžeme vidět jejich hudební nadání, a že jejich prožitky víry by se daly přirovnat k Afroamerickým sborům. Evangelický farář pro menšiny také zmínil jejich vizuální spiritualitu, kdy jsou jejich domy zdobeny náboženskými motivy.

Z rozhovorů vyplývá, že jistá specifika můžeme vidět i v rámci křtu. Jeden z farářů svěřil, že namočeným prstem udělal dítěti křížek na čelo, ale už jej neponořil do vody. Následovala promluva k dítěti do jeho života. S rodinou se tedy nejprve diskutovalo o samotném průběhu křtu. Dozvěděla jsem se také, že křest prožívají Romové komunitně jako velkou oslavu, kdy se často zpívá. Dále mi bylo sděleno, že rodiče nechávají křtít své děti za účelem jejich větší ochrany. Zajímavá pro mě byla zmínka o romském pohřbu, kdy měla rodina sepsané životopisy zemřelých a dopisy na rozloučenou.

S respondenty jsem také hovořila o přiblížení se romské spiritualitě v rámci romsko-českých bohoslužeb. Dozvěděla jsem se, že tyto bohoslužby nemusí probíhat v kostele, důležitý je mít prostor pro reprodukovanou hudbu a tanec. Pro jejich pořádání může být využívána klubovna nebo komunitní centrum. Cením si užití romského jazyka do samotného průběhu bohoslužby. Respondenti uvedli zpěv jednodušších kánonů z Taizé, které byly přeloženy i do romštiny. Dále pak o užití romského jazyka v rámci pozdravení pokoje. Jeden respondent uvedl, že tento moment je pro Romy velmi důležitý a zpětně na něj vzpomínají. S tím jsem se setkala také. Mnozí účastníci se se mnou po bohoslužbě bavili o tom, jak je tento moment pro ně vzácný a zároveň překvapující. S respondenty jsem také hovořila o zapalování svíček a modlitbách v kruhu, čímž se stává bohoslužba interaktivnější. Jeden respondent doplnil, že pro Romy prý znamená tento prvek obdarování Boha a usmíření se s ním. Se dvěma respondenty jsme také hovořili o tom, jak je prostor zdoben romskými motivy. Nechybí romská vlajka ani květiny. Vzhledem k tomu, že jsem měla možnost pomoci s přípravou prostoru na bohoslužbu, vnímala jsem tuto výzdobu intenzivně. Jak bylo v jednom rozhovoru řečeno, do průběhu bohoslužeb je zahrnut dialog, kdy se probírají různá témata (např. o prožívání lásky). V rámci návštěv těchto bohoslužeb jsem nabyla dojmu, že dialogy jsou pro Romy v bohoslužbách velmi důležité. Bohoslužba je tak pro ně osobnější.

Závěr

V mé bakalářské práci jsem se zaměřovala na téma Pastorační a bohoslužebná činnost v rámci romské komunity. Považovala jsem za důležité se nejprve věnovat romské historii, kterou pokládám za podstatnou pro uvedení do celkové tematiky. Následně jsem hovořila o romské víře a specifikách. Dále jsem uvedla konkrétní faráře a projekty, kteří se romské komunitě věnují. Bylo pro mě také podstatné podělit se i o své osobní zkušenosti v rámci návštěv událostí, kde se setkává majorita spolu s Romy.

V praktické části jsem si kladla za cíl poukázat na to, jaké církevní aktivity jsou pro romskou komunitu pořádány, jak se Romové do těchto aktivit zapojují a na jaké bázi funguje jejich spiritualita. Dozvěděla jsem se o mnohých aktivitách, o kterých jsem doposud neměla tušení. Příjemně mě překvapila např. církevní pomoc v rámci potravinových bank. Praktická část potvrzuje mnohá sdělení z části teoretické. Romové vnímají víru přirozeně, intuitivně a živě. V liturgii pro ně pak hraje důležitou roli dialog a písně. Důležité je, aby si romští faráři zachovali svou identitu a spolupracovali více s faráři majoritními a také, aby romské sbory spolupracovaly s neromskými. Souhlasím s názory, aby se konaly společné modlitby, kde by se Romové rovněž podíleli na čtení z Bible.

Doporučení z mé strany by bylo, aby se konalo více duchovních aktivit, kde by byli Romové s majoritou propojeni. Kromě zmíněného romského vaření mě napadlo pořádání přímých lekcí romského tance po bohoslužbě. Dále bych uvítala společné meditace za přítomnosti faráře s následnou diskuzí. Romové by mohli mluvit o tom, co pro ně meditace znamená a jak ji duchovně prožívají. Mohli by také navrhnout, jaké prvky by do bohoslužeb ještě zařadili. Zavedla bych opět romská hudební vystoupení v rámci bohoslužby. Lidé z majority se v této fázi totiž velkým způsobem zapojovali. Věřím, že skrze tyto další společné aktivity dojde k většímu stmelení mezi námi a romskou komunitou.

Summary

In my bachelor thesis, I focused on the topic of Pastoral and Theological Activities in the Roma Community. I considered it important to first focus on Romani history, which I consider essential for introducing myself to the overall theme. I considered it important to first focus on Romani history, which I consider essential for introducing myself to the overall theme. I also mentioned specific pastors and projects dedicated to the Roma community. It was also important for me to share my personal experience during visits to events where the majority meets with Romani people.

In the practical part, I aimed to point out what church activities are organized for the Roma community, how Romani people are involved in these activities and on what basis their spirituality works. I learned about many activities that I had no idea about until now. I was pleasantly surprised, for example, by the church's assistance within the food banks. The practical part confirms many of the theoretical messages. Romani people perceive faith naturally, intuitively and vividly. In the liturgy, dialogue and songs play an important role for them. It is important that Romani pastors retain their identity and cooperate more with majority pastors, and also that Romani congregations cooperate with non-Romani ones. I agree with the views that common prayers should be held where the Roma would also participate in the reading from the Bible.

The recommendation on my part would be that more spiritual activities be held where Romani people would be connected to the majority. In addition to the aforementioned Romani cooking, I had the idea of organizing direct Lessons of Romani dance after the service. I would also welcome joint meditations in the presence of the parish priest followed by a discussion.

Roma could talk about what meditation means to them and how they experience it spiritually. They could also suggest what elements they would include in worship services. I would reintroduce Romani musical performances as part of the service. People from the majority were involved in a big way at this stage. I believe that through these other joint activities there will be a greater bond between us and the Roma community.

Seznam použité literatury

- Davidová, E. *Cesty Romů / Romano drom 1945-1990*, Univerzita Palackého v Olomouci za podpory Muzea romské kultury v Brně, 1995., ISBN: 80-7067-533-8
- Hendl, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN: 80-7367-040-2.
- Horváthová, J. *Kapitoly z dějin Romů.*, 1.vyd., r. 2002., ISBN: 80-7106-615-X
- Martinek a kol. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. JABOK. 2008. ISBN: 978-80-904137-2-6
- Nečas. C. *Romové v České republice včera a dnes*. 3. doplněné vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1995. ISBN: 80-7067-559-4.
- Nečas, C. *Historické reflexe*. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Černobílý život*. Gallery, 2000. ISBN: 80-86010-37-6.
- RAICHOVÁ, I. Romové a náboženství. In KOLEKTIV AUTORŮ. *Romové - O Roma: tradice a současnost - Angoder the akának*. 1. vyd. Brno: Moravské zemské muzeum/Svan; Muzeum romské kultury, 1999. ISBN 80-902476-1-X.

Elektronické zdroje

Čeněk Růžička obdržel cenu Alice Garrigue Masarykové za lidská práva [online].
Velvyslanectví USA v České republice [cit. 2021-12-22]. Dostupné z:
<https://cz.usembassy.gov/cs/cenek-ruzicka-obdrzel-cenu-alice-garrigue-masarykove-za-lidska-prava>

Evangelíci si připomínají romský holocaust [online]. Českobratrská církev evangelická [cit. 2021-12-22]. Dostupné z: <https://e-cirkev.cz/aktuality/evangelici-si-pripominaji-romsky-holocaust/>

Farář Jiří Rous: Idea Vánoc spočívá v tom, že je Bůh uprostřed nás a sklání se k člověku [online]. ROMANO VOĎI [cit. 2021-12-23]. Dostupné z:

<http://www.romea.cz/cz/romano-vodi/farar-jiri-rous-idea-vanoc-spociva-v-tom-ze-je-buh-uprostred-nas-a-sklani-se-k-cloveku>

František Lízna: Mám tu zkušenost, že žádný Rom není nepřátelský vůči Bohu nebo vůči církvi [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z:

<http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/frantisek-lizna-mam-tu-zkusenost-ze-zadny-rom-neni-nepratelsky-vuci-bohu-nebo-vuci-cirkvi>

Jak se žije romským farářům v Česku [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z:

<https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/jak-se-zije-romskym-fararum-v-cesku-326390>.

JANCYKOVÁ, Karin. *Církev a Romové - studijní cesta* [online]. Ekumenická rada církví [cit. 2021-12-23]. Dostupné z:

http://www.ekumenickarada.cz/in/6/cirkev_a_romove_studijni_cesta#.YNEU5-gzbIU

KOČNAR, Pavel. *Cikánská víra. Český bratr* [online]. 2012 [cit. 2021-12-30]. Dostupné z:

<http://www.ceskybratr.cz/wp-content/uploads/2012/03/%C4%8Cesk%C3%BD-bratr-3-2012.pdf>

Komunitní centrum Žižkov [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z:

<https://www.praha3.cz/samosprava/kompetence-clenu-rmc/socialni-zalezitosti-a-zdravotnictvi/socialni-sluzby/projekty/komunitni-centrum-zizkov>

KORCOVÁ, Lucie. *Místo, kde byl koncentrační tábor v Letech, obklopí zeď. Nový památník bude vyprávět příběhy vězňů.* [online]. České Budějovice: mujRozhlas,[cit. 2021-12-22].

Dostupné z: <https://budejovice.rozhlas.cz/misto-kde-byl-koncentracni-tabor-v-letech-obklopi-zed-novy-pamatnik-bude-8222913>

KOŘÍNEK, Martin. *Romové před Tváří Boží. Dingir* [online]. 2004 [cit. 2021-12-30].

Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir104.pdf>

MOCKOVÁ, Zuzana. *Vojtěch Vágai: Čechy provokuje, že jsem kněz a navíc Rom* [online].

[cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/prvni-romsky-knez-jsem-vic-cech-neumim>

romsky/r~12c0f4e6facb11e3b7ed0025900fea04/?fbclid=IwAR2JlcwTaqkLzbzMuHaCsh6arz
T_J5vmxHxsj7W-2Zx0C2JukVNuswsksg8

Na 20. ročník Romské poutě míří stovky poutníků [online]. Charita Olomouc [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180907na-20-rocnik-romske-poute-miri-stovky-poutniku>

Naše cesta [online]. Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.diakonievsetin.cz/o-nas2/projekty-diakonie-vsetin/ukoncene-projekty/nase-cesta/>

Nevo Dživipen Fajta [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.sasmcb.cz/financovani-a-projekty/nevo-dzivepen-fajta>

PEČINKA, Pavel. *Jak působí církve mezi Romy a pro Romy* [online]. Britské listy [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/70775-jak-pusobi-cirkve-mezi-romy-a-pro-romy.html>

Romové si připomenou Romský národní den [online]. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/040407-romove-si-pripomenou-romsky-narodni-den>

Romská oratoř [online]. České Budějovice: Salesiánské středisko mládeže [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.sasmcb.cz/financovani-a-projekty/romska-orator/>

Všichni jsme Boží milované děti. Rozhovor s Mikulášem Vymětalem [online]. Ekumenický bulletin ČCE [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://e-bulletin.cz/blog/2016/11/29/vsichni-jsme-bozi-milovane-deti-rozhovor-s-mikulasem-vymetalem/>

